

TARTU ÜLIKOOL

Pärnu kolledž

Sotsiaaltöö korralduse osakond

Evelin Peil

**VÄLISMAALASTEST NOORTE KOHANEMINE EESTI
ÜHISKONNAGA INTERNATIONAL SCHOOL OF ESTONIA
NÄITEL**

Lõputöö

Juhendaja: Anu Aunapuu

Kaasjuhendaja: Lucia Riet De Mahhov

Pärnu 2013

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. VÄLISMAALASTE LÕIMUMINE EESTI ÜHISKONDA	6
1.1. Statistilised andmed välismaalaste kohta Eestis	6
1.2. Välismaalastest õpilastele suunatud strateegiad ja toetussüsteemid Eestis.....	8
1.3. International School of Estonia lühitutvustus	11
2. NOORTE KOHANEMINE UUE ÜHISKONNAGA.....	14
2.1. Kaitsemehhanismid ja kohanemise etapid.....	14
2.2. Kohanemine kohaliku elukeskkonnaga	17
2.3. Kohanemine õpikeskkonnas.....	19
3. UURIMUS VÄLISMAALASTEST NOORTE KOHANEMISEST EESTI ÜHISKONDA INTERNATIONAL SCHOOL OF ESTONIA NÄITEL	23
3.1. Uurimuse kontekst, uurimiseesmärk ja –küsimused.....	23
3.2. Uurimuse läbiviimine, meetod ja valim.....	24
3.3. Uurimistulemuste analüüs	28
3.3.1 Eestisse tuleku tagapõhi, esmased arvamused ja kogemused.....	28
3.3.2. Noorte kohanemiskogemused Eesti ühiskonnas.....	31
3.3.3. Noorte suhtlusringkond ja üldine eluolu.....	34
3.4. Arutelu ja järeldused	37
KOKKUVÕTE.....	43
VIIDATUD ALLIKAD	46

LISAD	49
Lisa 1. Uurimust tutvustav ja nõusoleku saamiseks luba küsiv kiri lapsevanematele	49
Lisa 2. Intervjuu küsimused	50
SUMMARY	52

SISSEJUHATUS

Tänapäeval on kultuuridevaheline kommunikatsioon vajalikum ja aktuaalsem kui kunagi varem. Välisriikidesse reisimine on muutunud kergemaks ja vähem aeganõudvamaks ning inimeste huvi teiste maade ja kultuuride vastu on suurem kui eales varem. Hofstede, G.J, Pedersen, Hofstede G. (2004:19) on raamatus „Kultuuri uurides“ välja toonud, et kultuurierinevuste tundmaõppimine saab pakkuda äärmiselt rikastava kogemuse. See võib aidata näha uues valguses igapäevased tegevusi ning seni enesestmõistetavana tundunud oletusi ning tuua ellu juurde rõõmu, põnevust ja sõpru.

Inimesed liiguvad järjest enam mitmete põhjuste tõttu ühest riigist teise elama, kas paremate töö ja elamistingimuste lootuses või riigisiseste ning muude konfliktide tõttu. Välisriiki kolides võetakse tihti kaasa kogu pere. Oluline on, et kõik pereliikmed end uues keskkonnas hästi tunneksid ja kohaneksid. Eriliselt tuleb toetada laste kohanemist, kuna tihti ei anta lastele võimalusi otsustamiseks ning nende kohustus on koos vanematega teise riiki kolida. Raskused kohanemisel võivad jätta jälje ja tekitada lapsele või noorele inimesele pikalt erinevad probleeme. Samuti on tähtis mõista milliseid õnnestumisi ja ebaõnnestumisi välisriigi kodanikuna võõras riigis elamine kaasa võib tuua.

Käesoleva lõputöö eesmärk on International School of Estonia õpilaste näitel teada saada Eestis elavate välismaalastest noorte kohanemiskogemused ning nendega seotud kordaminekud ja kitsaskohad.

Lähtuvalt lõputöö eesmärgist püstitati järgmised uurimisülesanded:

- käsitleda välismaalaste lõimumist Eesti ühiskonda, sh statistiliste andmete väljatoomine ja välismaalastest õpilaste hariduse toetamine Eestis;
- noorte kohanemise toetamine elu-ja õpikeskkonnas;

- analüüsida kohanemiskogemusi International School of Estonia õpilastega läbiviidud intervjuude põhjal;
- osutada kohanemiskogemustega seotud peamistele kordaminekutele ja probleemidele.

Uurimustulemuste põhjal on võimalik teha ettepanekuid koolile International School of Estonia või teistele Eesti üldhariduskoolidele, mis puutuvad kokku välismaalastest õpilastega, nende töö efektiivsemaks muutmiseks ning sealsetele õpilaste kohanemise toetamiseks.

Uurimuse läbiviimiseks kasutab diplomand kvalitatiivset meetodit. Vastused saadakse poolstruktureeritud intervjuude abil kümne respondendi käest.

Käesolev töö jaguneb kolmeks osaks. Esimene osa annab teoreetilise ülevaate välismaalaste kohta Eestis. Antud peatükk jaguneb kolmeks alapeatükiks: Eestis elavate välismaalaste kohta statistilised andmete väljatoomine, välismaalt pärit õpilastele suunatud strateegiad ja toetussüsteemid haridusvaldkonnas ning International School on Estonia lühitutvustus. Teine osa koosneb kolmest alapeatükist ning annab teoreetilise ülevaate kohanemisega seotud etappidest ja kaitsemehhanismidest ning kohanemisest elu- ja õppekeskkonnaga. Töö kolmas osa on uurimus välismaalastest noorte kohanemisest Eesti ühiskonda International School of Estonia näitel. Antud osa jaguneb neljaks alapeatükiks. Kus esitatakse uurimuse kontekst, uurimiseesmärgid ning püstitatud uurimisküsimused, selgitatakse uurimuse läbiviimist, meetodit ja valimit ning kirjeldatakse andmete analüüsi protseduuri. Peatüki lõpus arutletakse uurimistulemuste üle ning tuuakse olulisemaid järeldusi.

Diplomand tänab abi ja koostöö eest oma juhendajat ja kaasjuhendajat, kümnet uurimuse valimisse kuulnud respondenti ning International School of Estonia personali.

1. VÄLISMAALASTE LÕIMUMINE EESTI ÜHISKONDA

1.1. Statistilised andmed välismaalaste kohta Eestis

Eesti majandusliku olukorra kiire paranemine ning rahvastiku vananemine suurendab lähiajal välismaalaste sissevoolu tõenäosust. Seega on Eesti jõudmas teiste Euroopa Liidu liikmesriikidega võrreldavasse situatsiooni, kus üleilmsed rahvastikumuutused hakkavad üha enam mõjutama riigisisest olukorda. Eesti kuulumine Euroopa Liitu ja NATOsse on oluliselt suurendanud Eesti riigi rahvusvahelist kaalu ning toonud kaasa Eesti sisepoliitika tihedama põimumise rahvusvahelise kontekstiga. (Eesti lõimumiskava ... 2013) Nüüdsel ajal elavad erinevate kultuuriliste taustadega inimesed sageli koos ühes ühiskonnas. Informatsiooni ja liikuvuse kasv ühelt poolt ning ebaõiglasel poliitilised ja majanduslikud tingimused teiselt poolt annavad oma panuse migratsioonivoogudesse paljude riikide vahel. (T-Kit käsiraamat 2000: 14)

Inimesed, kes elavad välisriigis on välismaalased, Eesti Vabariigi Välismaalaste seaduse § 3 järgi on välismaalane isik, kes ei ole Eesti kodanik. (Välismaalaste seadus 1993) Rahva ja eluruumide loenduse andmetel elab Eestis püsivalt 192 erineva rahvuse esindajaid. Üle saja esindajaga rahvusi on Eestis kokku 37. Eelmise rahva ja eluruumide loenduse ehk teisisõnu REL ajal elas Eestis püsivalt 142 erineva rahvuse esindajat. (REL 2011: Eestis ... 2013)

Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutuse järgi on kodakondsus on isiku ja riigi vaheline õiguslik side, mille kaudu on määratud vastastikused õigused ja kohustused. Kodakondsus omandatakse kas sünniga või hilisema õigusliku toiminguga läbi. Sünnijärgse kodakondsuse omandamisel lähtuvad riigid kas päritolu-järgsest kodakondsuse edasikandumisest või sünnikohast. Esimene tähendab, et iga sündinu omandab oma vanemate kodakondsuse, sõltumata sünnikohast, teine aga, et sündinu

omandab sünnikohamaa kodakondsuse, sõltumata vanemate kodakondsusest. Kodakondsuseta isik on isik, kellel ei ole ühegi riigi kodakondsust ning kellel ei ole ka võimalust seda vabal tahtel saada. Kodakondsuseta isikud on enamasti selle riigi, kus nad elavad, kaitse all. (Rändealased mõisted 2013)

Alljärgnev Tabel 1 iseloomustab kahe viimase rahva ja eluruumide loenduse andmetele põhinedes välisriigi kodanike ja määratlemata kodakondsusega kodanike protsentuaalset osa Eesti rahvastikus.

Tabel 1. Välisriigi kodanikud ja määratlemata kodakondsusega isikud Eesti rahvastikus (REL 2011: Eesti ... 2013)

Rahvaloendus	Välisriigi kodanikud (%)	Määratlemata kodakondsus (%)
2000	6,9	12,4
2011	8,1	6,5

Tabelis väljatoodud arvudest saab järeldada, et 2000.a. ja 2011.a. rahva ja eluruumide loendusi võrreldes on protsentuaalselt kasvanud välisriigi kodanike osatähtsuse arv ning vähenenud määratlemata kodakondsusega isikute osa rahvastikust. 2011. aastal toimunud rahva ja eluruumide loendusest selgus, et loendatud püsielanikest 6752 on mõne Euroopa Liidu riigi kodakondsusega ning 98 114 püsielanikku Euroopa Liidu välise kodakondsusega. Teiste riikide kodanikest elab püsivalt Eestis kõige enam Vene Föderatsiooni (89 913), Ukraina (4707) ja Läti (1739) kodanikke. Võrreldes eelmise rahva ja eluruumide loendusega on suurenenud aga näiteks grusiinide, aserbaidžaanlaste, rootslaste, inglaste, USA ameeriklaste, itaallaste, prantslaste, hollandlaste ja hiinlaste arvukus. (REL 2011: Eesti ... 2013)

Ränne ehk migratsioon tähendab inimeste ümberpaiknemist. See hõlmab nii inimeste ümberasumist oma riigi piires kui ka rahvusvahelises ulatuses, nii püsivat kui ka hooajalist rännet, samuti pendelrännet. Sisseränne tähendab välismaalaste asumist alaliselt või pikaajaliselt riiki elama. (Rändealased mõisted: 2013)

Statistikaameti andmebaaside andmetel suureneb aasta aastalt Eestisse sisserändajate hulk. Aastal 2011 oli Eestisse sisserändajate arv 3709 inimest. Sisserännanutest enim oli Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni kodanikke. Võrreldes andmeid 2004.a.

sisserändajate arvuga, milleks oli 1097, on märgatavalt sisserändajate hulk suurenenud. Samuti on suurenenud inimeste hulk, kes rändavad Eestisse koos lastega. Kui aastal 2004 rändas Eestisse 70 last vanuses 10-19, siis aastal 2011 oli selleks arvuks 218. Sisserändajate seas on suurenenud nii Eestis kui ka välisriigis sündinud laste arv. (Sisserännanud sünniriigi, soo ... 2013)

Alljärgnev Tabel 2 iseloomustab Eestisse sisserändajate koguhulka ning 10.-19. aastaste sisserände hulka Eestis või välisriigis sündinute seas.

Tabel 2. Eestisse sisserändajate hulk ning 10.-19.aastaste hulk sisserändajate seas (Sisserännanud sünniriigi, soo ... 2013; autori arvutused)

Aasta	Eestisse sisseränne kokku		10.-19.a. sisseränne Eestisse	
	Eestis sündinud	Välisriigis sündinud	Eestis sündinud	Välisriigis sündinud
2004	250	847	26	44
2011	1539	2170	62	156

Eeltoodud statistilistest arvudest on võimalik järeldada, et Eestisse asub elama aasta aastalt ühe rohkem välisriikide kodanikke. Kindlasti saab peamise põhjusena nimetada erinevate rahvusvaheliste firmade osakontorite avamine Eestisse ning Eesti firmade tihenev koostöö rahvusvaheliste firmade ning organisatsioonidega.

1.2. Välismaalastest õpilastele suunatud strateegiad ja toetussüsteemid Eestis

Eestis välisriigi kodanikuna elades tuleb harjuda ja hakkama saada Eesti eluga. Seetõttu on välja töötanud erinevad toetussüsteemid ja programmid välismaalaste paremaks lõimumiseks Eesti ühiskonda. Erinevaid toetussüsteeme on loodud ka noortele ja lastele, toetamaks nende haridusteed ning lõimumist ühiskonda.

Lõimumine kujutab endast sõbralikku ja turvalist koosolemist, mis põhineb erinevate ühiskonnagruppide vastastikusel aktsepteerimisel ja lugupidamisel. Valitsusasutuste ja ka teiste institutsioonidele on loodud strateegia ja tegevuskava nimega „Eesti

lõimumiskava 2008-2013“, mis on lõimumiskava on riikliku programmi “Integratsioon Eesti ühiskonnas 2000–2007” jätk. Lähtealuseks on Eesti Vabariigi põhiseadus, mis sõnastab Eesti riigi ülesandena eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimise tagamise ning sätestab igaühe õiguse säilitada oma rahvuskuuluvus. Lõimumiskava eesmärk on toetada iga püsielaniku ühtekuuluvustunnet Eesti ühiskonnaga ühiste väärtuste jagamise ning riigikeele valdamise kaudu. (Eesti lõimumiskava ... 2013)

Lõimumiskava eesmärkide täitmise nimel panustatakse kolme valdkonda (*Ibid.*):

- hariduslik ja kultuuriline lõimumine, mille eesmärk on tagada kõigile Eesti elanikele võrdsed võimalused hariduse omandamisel ühtses haridussüsteemis ning tingimused oma keele ja kultuuri säilitamisel;
- sotsiaalne ja majanduslik lõimumine, mille eesmärk on tagada kõigile Eesti elanikele majanduslikuks eneseteostuseks ning sotsiaalseks toimetulekuks võrdsed võimalused, sõltumata rahvusest, emakeelest või elukohast;
- õiguslik ja poliitilise lõimumise eesmärk on aidata elanikel, kelle emakeel ei ole eesti keel, elada sisse Eesti ühiskonda ning saada aktiivseteks ühiskonnaliikmeteks.

Eestis on loodud kõik võimalused elanike lõimumiseks ühiskonda, et nendest saaks aktiivsed ühiskonnaliikmed. Välismaalastele on antud võimalused oma keele ja kultuuri säilitamiseks, võimalused eneseteostuseks ja abiks ning antud võrdsed võimalused olla üks osa Eesti elanikkonnast.

Eesti Vabariigis elavatele välismaalt pärit lastele on Eesti hariduspoliitilistest põhimõtetest lähtuvalt kirja pandud hariduskorraldus „Uusimmigrantide lapsed Eesti hariduses“, mis tagab neile alljärgnevad haridusvõimalused (Uusimmigrantide lapsed ... 2013):

- alushariduse omandamise võimalus lasteasutuses või kooli ettevalmistusrühmas;
- tasuta õpe munitsipaal- või riigikoolis, kus õppetöö toimub eesti keeles;
- eesti keele, kui teise keele õppe võimalus individuaalse õppekava järgi;
- emakeele õpe, kui rühmas on 10 sama keelega õpilast;
- individuaalse õppekava rakendamise võimalus;

- gümnaasiumisse või kutseõppeasutusse astumine võrdsetel alustel Eesti põhikooli lõpetajaga.

Aitamaks välismaalt tulnud õpilastel ja nende vanematel paremini kooli- ja elukeskkonda sulanduda on Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutus koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumiga tegelenud erinevate integratsiooniprojektidega. On valminud erinevaid õppematerjale, näiteks välisriigist saabunud lastele mõeldud eesti keele õpperaamat „Astu sisse“. Koostatud on e-sõnastik eesti keelest erineva emakeelega põhikooli õpilastele eesti keele sõnavara omandamise toetamiseks, mis on kättesaadav Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutuse koduleheküljel. 2010. aastal valmis Euroopa Kolmandate Riikide Kodanike Integreerimise Fondi ja Kultuuriministeeriumi rahastamisel kuus õppematerjali, mis toetavad eesti keele õpet mitmekultuurilises klassis. Kõik materjalid on koostatud ja suunatud välismaalt Eestisse saabunud või naasnud õpilaste jaoks. Õpilaste, nende vanemate ja pedagoogide informeerimiseks on loodud kodulehekülg TERE-TERE aadressil www.teretere.eu. Koduleheküljel on saadaval info Eesti kohta, koolikorraldusest, õpetajate ja koolide kogemused ning viited õppematerjalidele. (Uus-immigrant laps ... 2013)

Pagulaste ja varjupaigataotlejate laste integreerimise võimalusi Eesti haridussüsteemis tutvustab artiklikogumik „Käsikäes“. Haridus- ja Teadusministeerium on andnud välja infovoldikuid „Õpin Eesti koolis“, mis on avaldatud nii eesti, inglise kui ka vene keeles ja annavad lühiülevaate hariduskorraldusest Eestis. Eesmärgiga aidata vanematel paremini orienteeruda Eesti haridussüsteemis. Lastevanemate toetamiseks on valminud ka koolikorraldust tutvustav juhend „Tere tulemast Eesti kooli!“. Juhend käsitleb praktilisi küsimusi ja selgitusi Eesti koolide kohta. Samuti on läbi viidud uuring „Uusimmigrandid Eesti haridusasutustes“. Tegemist on üle-eestilise uuringuga, mis kaardistab maavalitsuste, kohalike omavalitsuste ning haridusasutuste valmisolekut mitte-eestlastest laste ja noorte vastuvõtuks. Lisaks uuringutulemuste üksikasjalikule esitusele on eraldi välja toodud konkreetsed ettepanekud edaspidiseks tööks ning laste integreerimiseks Eesti haridusasutustesse. (*Ibid.*)

Eesti Vabariigi põhiseaduse § 12 järgi on kõik on seaduse ees võrdsed. Kedagi ei tohi diskrimineerida rahvuse, rassi, nahavärvuse, soo, keele, päritolu, usutunnistuse, poliitiliste või muude veendumuste, samuti varalise ja sotsiaalse seisundi või muude

asjaolude tõttu. (Eesti Vabariigi põhiseadus 1992) Välisriigist Eestisse kolinud peredele koos lastega on Eestisse lõimumiseks ning haridussüsteemiga tutvumiseks loodud erinevaid tutvustavaid programme ja juhendeid. Antud toetussüsteemid peaksid vanemate jaoks lihtsustama otsustamist, millisesse kooli oma last panna ning aitama mõista koolikorraldust. Samuti on projektide eesmärk olla kasulik õpilastele nende kiiremaks kohanemiseks ja lõimumiseks Eesti ühiskonda, keeleõppeks ning uue kooliga harjumiseks.

1.3. International School of Estonia lühitutvustus

International School of Estonia (edaspidi ISE) on Tallinnas Juhkentali tänaval asuv erakool, mis alustas oma tegevust 1995.a. septembris, eesmärgiga koolitada diplomaatide ja rahvusvaheliste äriteeste lapsi. Kool pakub haridust lastele vanuses 3-19, eelkoolist keskkoolini. 13.mai 2013.a. seisuga õpib koolis 141 õpilast, mis on läbi ajaloo kõige suurem õpilaste arv ISE's. Võrreldes näitajaid Eesti Hariduse Infosüsteemis olevate avalike tegevusandmetega, siis võrdlevalt 2007/2008 õppeaastal õppis koolis 116 õpilast. (Koolid 2013) Rahvusvahelises koolis õpib õpilasi 24-st erinevast riigist. Koolis õpib palju erineva kultuurilise, keelelise ja haridusliku taustaga õpilasi. Kõige rohkem on õpilasi Ameerika Ühendriikidest, õpilaste arvuga 28. Teisel kohal on õpilaste arvuga Rootsi, 13-ne õpilasega. Eesti rahvusest õpilasi õpib koolis 10. Eksootilisemate riikide esindajatest võib välja tuua India kolme, Hiina kahe ning Iisrael nelja õpilasega. Maksimaalne klassi suurus 16 õpilast ning kogu õppetöö toimub inglise keeles. (School profile 2013)

ISE oli esimene kool Eestis, mis on Rahvusvahelise Bakalaureuse organisatsiooni (edaspidi IBO) poolt täielikult volitatud pakkuma IB ehk Rahvusvahelist Bakalaureuse diplomiõpet. IBO õppekavade eelis on, et nende puhul lähtutakse eri riikides samadest pedagoogilistest ja kasvatusfilosoofilistest põhimõtetest, õppetöö toimub IBO koostatud aineprogrammide alusel ning seetõttu on õpilastel, kes vanemate mobiilsuse tõttu peavad vahetama kooli, lihtsam mis tahes uues paigas kohaneda. IB ehk Rahvusvahelise Bakalaureuse diplomi saanud õpilastel ei ole vaja teha Eesti riigieksameid, sest seda diplomit tunnustavad nii Eesti kui välismaa ülikoolid. (Kurs 2010:10)

Lapse heaolu tagamiseks on koolis loodud palju võimalusi. Üks olulisim ja efektiivseimaid on koolis professionaalselt töötav meeskond ning süsteem, kuhu on kindlasti kaasatud ka laps. Oluline on, et koostöö ei eksisteeriks ainult juhtkonna ja õpetajate vahel, vaid et sinna oleks kaasatud ka laps, vanemad, kooli tervikuna, juhtkond, õpetajad, kooli nõustaja – kõik loetletud isikud koos moodustavad toimiva koolivõrgustiku. (Henberg 2002:40)

Rahvusvahelise kooli personal puutub oma igapäevatoos kokku laste ja noortega, kelle elus on toimunud suur muutus ja nad on kolinud ning peavad hakkama saama uues ühiskonnas, võõraste inimeste ja käitumisnormide keskel. Kogu personal on väga kvalifitseeritud töötamiseks just selliste õpilastega. Kuna kõigi jaoks on osa igapäevaelust uued õpilased, erinevad rahvused ja kultuurid ei vaadata kellelegi viltu ning saadakse aru raskustest ja probleemidest, mis võivad esialgu lapsega kaasas käia. Kooli soov on panna kõik õpilased võimalikult ruttu end hästi tundma ning võimalikult ruttu nad kaasõpilastega ühele maale aidata. Kiiremaks kohanemiseks aitavad palju kaasa ka lapsevanemad, kes löövad aktiivselt kaasa koolielus; ollakse esindatud erinevates komiteedes, organiseeritakse erinevaid tegevusi ning tehakse vabatahtlikku tööd.

Laste kiiremaks kohanemiseks kooliga pakub ISE õpilastele erinevaid teenuseid. Sealhulgas õpilastele, kellele ei ole inglise keel emakeel. Neile pakutakse tugiõpet vastavalt „English as a Second Language“ programmile. Programm algab vestlustega lapse ja ta perekonnaga. Läbi tugiõpe kasutatakse rahvusvahelist inglise keele hindamise programmi, „Maculaitis Assessment Programm“, et hinnata õpilase inglise keele taset. Õpilasi testitakse viies erinevas kategoorias: suuline eneseväljendus, kuulamine, sõnavara tundmine, lugemine ning grammatika. Üks põhjus, miks programmis õpilasi pidevalt testitakse, on välja selgitada aeg, millal nad on valmis tugiõppest väljuma ning saavad jätkata ainult tavaõpingutega. Keskmiselt toimub tugiõpe viis kuni seitse korda nädalas. (Student support services 2013)

Rahvusvahelises koolis on võimalik õppida kerge kuni mõõduka haridusliku erivajadusega õpilastel. Nende jaoks on eraldatud eraõpe, keskmiselt üks tund päevas. Õpilaste ja õpetajate suhe on koolis 5:1, see tähendab, et viie õpilase jaoks on koolis üks õpetaja. See soodustab erinevate vajaduste ja huvidega lastega tegelemist. Samuti aitavad väiksemad klassid õpetajatel paremini mõista iga õpilase vajadusi. Koolil on ka

oma nõustaja, kes aitab ja toetab õpilasi emotsionaalsete- ja käitumuslike probleemide korral. (Student support services 2013) Kohanemise protsessis ning kooli- kui ka kooliväliste probleemide korral on nõustaja roll väga tähtis, seda nii õpilastele, õpetajatele kui ka lapsevanematele. Koolinõustaja (L. Riet De Mahhovi suuline teade 13.05.2013) sõnul kohtub ta iga uue õpilasega, et mõista õpilase olukorda, selgitada tähtsamaid reegleid suhtlemisel ning anda näpunäiteid kiiremaks kohanemiseks kooliga ja ka eluga väljaspool kooli. Kui on ilmnenud, et kohanemisel on tekkinud probleeme ja nendega ei ole võimalik iseseisvalt toime tulla, lepitakse kokku järgnevad kohtumised. Läbi kohtumiste on võimalik leida tuge, nõustajaga koostöös arendada suhtlemisoskusi, parandada enesehinnangut ning ennetada isoleerituse tunnet. Riet de Mahhovi poolt on loodud ISE Counseling Program ehk nõustamise programm, mille eesmärk ja ülesanne on probleemide ennetamine, probleemidesse sekkumine ning nõu andmine. Ennetava ülesandena näiteks tegevuskava loomine, mis aitab luua efektiivsemat õpikeskkonda. Sekkumine probleemsetesse olukordadesse, mis on tingitud koolikeskkonnast, perekonnast või väljaspool kooli asuvast suhtlusringkonnast. Samuti ka nõu andmine ning koostöö õpetajate ning lapsevanematega, et leida lahendusi õppe- kui ka käitumisprobleemidele.

Kõikidele kooli õpilastele pakutakse ka iganädalast akadeemilist nõustamist. Kokkusaamisel arutavad õpilased ja juhendav õpetaja tekkinud muresid ning üritavad üheskoos leida lahendusi. Samuti kohtub IB diplomi programmi koordinaator kõigi 9-12 klassi õpilastega, et üheskoos mõelda tulevikuplaanidele. (Student support services 2013)

Välisriigist Eestisse tulnud peredel ei ole palju variante, kuhu oma lapsi õppima panna. ISE kõrgelt kvalifitseeritud personal, kõrged õppestandardid ning pikk kogemus eri rahvustest õpilaste õpetamisega aitab uutel õpilastel oleks kergemini sulanduda kooli- kui ka koolivälise keskkonnaga.

2. NOORTE KOHANEMINE UUE ÜHISKONNAGA

2.1. Kaitsemehhanismid ja kohanemise etapid

Võõras kultuuris on esialgu kõik uudne, kummaline ja põnev ning tihti on inimestel piiratud teadmised sellest, mis neid ees ootab. Esialgsest vaimustusest reaalsusesse jõudes tekib tihti arusaam, et elu võõras riigis ei ole kerge. Võib tekkida pettumine kõigis ja kõiges ning võidakse isegi soovida, et poleks siia tulnud. Tähtis on hoida oma eesmärk selgena ning anda aega kohanemiseks uue elu- ja õppekeskkonnaga. Olenemata sellest, kuidas võõraste kultuuri satutakse, elavad tulijad läbi kohanemise etappe ning kasutavad teadlikult või alateadlikult kaitsemehhanisme, mis raskendavad kohanemist. Ülle Rannut (2012: 4) on väitnud, et edu uude ühiskonda kohanemisel saab toimuda üksnes siis kui kohanemine tundub isikule vastuvõetava ja võimaliku lahendusena. Kui hirm ja ärevus on liiga suur ja kaitsemehhanismid liiga tugevad, siis blokeerib see motivatsiooni ning inimene jääb oma mugavus- ja turvalisustsooni, mille tulemuseks on separatsioon.

Teise kultuuriga kohanemisel tuuakse välja enamasti neli perioodi, mille kestus oleneb inimesest ja sellest, kui palju teine kultuur tema omast erineb. Esimeseks kohanemise etapiks peetakse algusinnustust. Sellel perioodil veetleb isikut uudsus, nagu oldaks turismireisil. Imetlust ja uudishimu tekitavad kenad vaatamisväärsused, kena loodus, eksootilised inimesed ja põnevad toidud. Sellel perioodil ei ole tekkinud argipäevarutiini, kodumaa on ununenud ning uudses ümbruses märgatakse vaid häid külgi, eriti selgelt nähakse kodumaa ja teise kultuuri vahelisi erinevusi. Baassõnavara õpitakse suhteliselt kiiresti, näiteks tervitamine ja numbrid. Perioodi kestus oleneb inimesest, mõnedel möödub algusinnustus ühe-kahe nädalaga, teistel võib see kesta mitmeid kuid. (Berger, Luckmann 1966, viidatud Muldma 2011b: 26 vahendusel)

Teine etapp on pettumus ja sellega seonduvad kaitsemehhanismid. Esimene etapp lõpeb, kui tuleb argipäev. Keeleoskus, mis alguses edenes kiiresti, ei arene enam ning raskusi tekitab isegi mitteverbaalsetest sõnumitest arusaamine. Tekivad suhtlemisraskused kohalikega ning õppimine vajab pingutust. Kõik, millesse alguses suhtuti huumoriga, ei aja enam muigama. (Berger, Luckmann 1966, viidatud Muldma 2011b: 26 vahendusel)

Kohanemisprotsessiga kaasnevad erinevad emotsioonid, milleks üks olulisemaid on ärevus, sest ärevus on seotud ebastabiilsuse tekkega egos. Selleks, et paremini, ennast psüühiliselt kahjustamata, kohaneda keskkonnaga, ongi inimesel arenenud ego kaitsemehhanismid. Kaitsemehhanismid sunnivad kas inimest astuma tagasi turvatsooni või reageerima kogetule kaitse seisundiga. (Teiverlaur 2003: 9) Stressiga toimetulemiseks ning ego identiteedi kaitseks, hakkavad tööle ego kaitsemehhanismid. Ego kaitsemehhanismid kujutavad endast kognitiivseid strateegiaid konflikti või mis tahes muu stressiolukorra lahendamiseks. Peamised strateegiad, mida inimesed uues kultuurikeskkonnas kohanemise algusfaasis kasutavad on eitus, kaitse seisund ja minimaliseerimine, mis on oma olemuselt etnotsentristlikud ja asetavad oma kultuuri sihtkultuuri hindamisel kesksele kohale. (Bennett 1993, viidatud Rannut 2012: 5 vahendusel)

Eituse faasis inimene ei tunnista reaalseid fakte ja subjektiivseid kogemusi ning eitab kultuurierinevuste olemasolu. Selline uskumus peegeldab etnotsentristlik lähenemist ning füüsilist või sotsiaalset isolatsiooni võõrast kultuurikeskkonnast. Ükskõiksusega suhtutakse kõike, mis ei ole otseselt seotud nende heaoluga. Võimetusest tajuda kultuurierinevusi ning soovimatusest probleemiga tegelda annab mõnikord tunnistust ka stereotüüpide kasutamine ja vaimuvaesuse või iseloomuvigade külgekleepimine igasugusele kultuuriliselt erinevale käitumisele, mille põhjuseid ei soovitagi mõista. Eitamine kui separatsioon on tahtlik eristumine, mis kaitseb isolatsiooni tekitamise abil maailmavaate muutumise eest. Uude ühiskonda saabudes jätkatakse elu oma kultuurikeskkonnas, suheldakse peamiselt samasse etnilisse rühma kuuluvate inimestega ning ainsa infokanalina kasutatakse kaasmaalasi. (Rannut 2012: 5-6)

Kaitse seisundis olles võidakse näha kultuurierinevusi ning kõige sagedasemalt kaasneb sellega negatiivne stereotüüpide kasutamine ja mustamine. Kaitsestaadiumis erinevusi

küll nähakse, ent nende vastu võideldakse, kuna need erinevused ohustavad isiku reaalsust ja identiteeti. Kultuurierinevuste tunnustamisega kaasneb siin oma kultuurist erineva halvustamine. Kaitsestrateegiaks saab nimetada ka üleolekut, kus rõhuasetus on rohkem omaenda kultuuri positiivsetel omadustel ja teisele kultuurile, pööratakse tähelepanu vähe või üldse mitte. (T-kit käsiraamat ... 2013)

Erinevuste minimaliseerimise faasis tunnustab isik kultuurierinevusi, kuid lihtsustab neid, uskudes, et sarnasused on palju olulisemad. Seda iseloomustab pindmiste kultuurierinevuste, näiteks söögikommete tunnustamine ja aktsepteerimine. Rõhk on inimeste sarnasusel ja põhiväärtuste ühtsusel. Tendents on aga ka selles faasis määratleda ühtsuse alus etnotsentriliselt. (Rannut 2012: 8)

Ülle Rannuti (2012:7) poolt tehtud uuringu „Uusimmigrantide kohanemist mõjutavad psühholoogilised tegurid“ tulemusena toodi välja, et tihti vastandasid välismaalased enda päritolukultuuri ja sihtkultuuri eestlaste kahjuks. Leiti, et eestlased ei ole viisakad, nad on hoolimatud, ei naerata piisavalt, nad on liiga agressiivsed või liiga passiivsed, räägivad liiga palju või liiga vähe.

Pettumusest ja kaitsemehhanismide kasutamisest ülesaamiseks tuleb püüda teiste inimeste mõttemaailmast aru saada. Seetõttu nimetatakse kolmandaks kohanemise etapiks olukorraga leppimist. Olukorraga leppimine algab, kui võetakse omaks tõsiasi, et ümbrust ei saa muuta, vaid muuta tuleb iseennast. Kuna enamus raskusi tekib suhtlemisel, tuleb ennast arendada. Tasapisi paranebki sõnavara ja mitteverbaalne keeleoskus, paraneb võime mõista ja ennast mõistetavaks teha. Sel perioodil püüavad mõned inimesed end uue ümbrusega täiesti samastuda: kodus, riietuses ja söömisel jäljendatakse kohalikke tavasid, samuti seltsitakse meeleldi kohalikega. Siiski jääb välismaalane välismaalaseks, olgu ta võõral maal kuitahes kaua. Rahvuslikku, rassilist ja kultuurilist identiteeti ei saa vahetada. Teine äärmuslik tava on seltsimine ainult kaasmaalastega või teiste välismaalastega. Eristutakse peaaegu täielikult kohalikest ja nende kultuurist. Rahvusseltsid on paljudele toeks võõral maal, aga neist ei tohi tekkida püsiv pagemispaik. (Berger, Luckmann 1966, viidatud Muldma 2011b: 27 vahendusel)

Pärast kolme kohanemise etapi läbimist asutakse viimase etapi poole, milleks on lõplik kohanemine. Aeg, kui inimene tunneb viimaks, et ta on teises kultuuris kodus. Inimene

on õppinud nautima paljusid teise kultuuri jooni: toitu, seltsimist, vaba aja veetmise võimalusi ja kunsti. Kohanemisetapid edukalt läbinu teadvustab endale senisest selgemini oma kultuuritausta ja on õppinud aru saama oma kultuurist. Teisalt on ta õppinud küllaldaselt ka teist kultuuri ja oskab nende järgi toimida. Oskus ette aimata olukordi, on märk sellest, et kultuuri tuntakse juba üsna hästi. Teatakse hästi sotsiaalse suhtluse reegleid ning seda, mida mingi käitumine põhjustab. (Berger, Luckmann 1966, viidatud Muldma 2011b: 27-28 vahendusel)

Kohanemiskogemusi tagantjärele hinnates on oluline mõista, miks on kohanemine keerukalt ja probleemidega toimunud. On tähtis mõista, miks teadlikult või alateadlikult on kasutatud erinevaid kaitsemehhanisme ning sellest teha edaspidiseks eluks järeldusi. Võõras keskkond, kultuur ja selles kultuuris elavad inimesed jäävad alati erinema kodukultuurist, tähtis on õppida ümbrust tolerantselt hindama ja mitte proovida muuta ümbritsevat kultuuri.

2.2. Kohanemine kohaliku elukeskkonnaga

Tänapäeva liikuv ja üha nõrgenevate riigipiiridega maailmas on mitmekultuurilisus ja –keelsus tavapärase nähtus. Tihti toob mitmekultuurilisus endaga kaasa väljakutseid ning vahel pingeidki. Inimese suhtumised ja väärtushinnangud kujunevad paljuski välja lapsepõlves ning kõige uuema aega vajame aega kohanemiseks, kõik muutused vajavad inimese sisemist juhtimist – mõned suuremad ühiskondlikku sekkumistki. (Käosaar 2009:7-13). Seetõttu on tähtis kohandada oma käitumist, kas olukorras kus tuleb suhelda välismaalastega või olles ise välismaalasena võõras ühiskonnas. Oma käitumisnormide muutmine või muutmata jätmine võib tekitada probleeme teistega suhtlemisel. Kõik, kes pikemaks ajaks välismaale satuvad, teavad et esile tekib probleeme ja läbielamisi, mis ei sõltu ainuüksi keeleoskusest.

Peamiseks takistuseks kultuuridevahelises suhtlemises on stereotüüpide kasutamine. Stereotüüpide kujunemine on seotud antud grupi kultuurilise ja etnilise eneseteadvustamise mehhanismiga. On välja toodud kolme erineva järelduse esinemist (Nõmm 2011: 48):

- leitakse, et kõik „võõrad“ sarnanevad üksteisele ja erinevad „omadest“;
- „omade“ seas võib täheldada suuremat mitmekesisust kui „võõraste“ seas;

- hinnangud „võõrastele“ kipuvad olema äärmuslikud: tavaliselt kas väga positiivsed või väga negatiivsed.

Tihti võib stereotüüpide kasutamisega kaasneda välismaalaste põlgamine või hoopis nende idealiseerimine.

Siiski kogevad erinevad inimesed elu uues keskkonnas erinevalt. Juhul kui perekond ja lapsed on rändamisega harjunud, siis tugevad peresidemed ja avatus teevad uude keskkonda tulnuile siia lülitumise lihtsamaks. Avatus ja perepoolne mõistmine ja vastutusvõime võimaldavad probleemidest rääkida ja lahendusi otsida. Kui perekond ja lapsed pole rändlejad ning neil puudub teises kultuuris elamise kogemus, siis on kultuurišokk ootamatum ja sellega ei osata toime tulla. Eriti raskelt võib mõjuda kolimine siis, kui see oli lapse soovide vastu, eriti teismeeas. On ka juhuseid, kui uude keskkonda tulemine on šokk pigem lapsevanematele, kes on ülemuretsevad ja iga pisimagi probleemi korral muutuvad ülikaitsvateks. (Kikas 2010)

Üks osa uue elukeskkonnaga kohanemise protsessist on erinevuse tunne ja stress. Laste ja noorte jaoks on tihti esmasteks stressiallikeks keeleprobleemid ning nende eraldatus endistest sotsiaalsetest võrgustikest. Lapsed ja noored tunnevad, et ollakse erinevad teistest eakaaslastest uues riigis. Samuti on segadust tekitav uus seadusandlus ja selle korraldus ning teistsugused käitumisnormid ja nende aktsepteerimine. Siiski on probleemid ja stress kohanemise vältimatu osa. Kui noored suudavad edukalt uusi käitumisnorme kopeerida annab see neile uues keskkonnas eelise. Suurt tuge leitakse tihti erinevatest rahvusvähemuste kultuuriseltsidest. Tähtis roll kultuuriga kohanemisel on ühiskonnal, mis hõlmab endas vastuvõtvat kultuuri ja sealseid rahvusvähemuste seltsi. Laste kohanemisel ühiskonnaga mängib suurt rolli nende vanemate enda kohanemine. Lapsed võivad tihti järgida ja kopeerida oma eeskujude käitumist, kelleks on tihti vanemad. Samuti on välja toodud, et kui vanemad on väga hästi uues kultuuris kohanenud ning uued ühiskondlikud normid omaks võtnud on suurema tõenäosusega nende järeltulijad sama teinud ning uue kultuuri kiiresti omaks võtnud. (Lee, Chen 2000: 766-777)

Igas kultuuris ja riigis on kirjanemata reegleid, mida kõik sealsed elanikud järgivad. Sellised reeglid võivad välisriigist tulnud isikule olla raskesti mõistetavad. Erinevatel

inimestel on erinevad suhtlemisstiilid, hoiakud ja erinevad oskused olukordadega toimetulemiseks. Lähedastel inimestel on kõigi elus tähtis roll, veelgi tähtsam roll on lähedastel, siis kui ollakse asunud elama välisriiki, uue keskkonna ja erinevate inimeste keskele.

2.3. Kohanemine õpikeskkonnas

Mitmekultuurilise hariduse üks olulisemaid ülesandeid on anda kõigile lastele võimalus hoida oma kultuurilist identiteeti ning luua selle juurde kodanikuidentiteet edukaks toimimiseks Eesti ühiskonnas. Oluliseks ülesandeks on kõikidel õpilastel, sõltumata nende kultuurilisest päritolust, huvi äratamine ja tolerantsuse kujundamine teiste kultuuride vastu. On tähtis, et õpilased teaksid, et nad ei pea valima oma päritolu ja asukohamaa identiteetide vahel, vaid nad saavad kuuluda kahte kultuuri ning et mõlemad kultuurid on väärtuslikud. (Muldma 2011a:81)

Helsingi Ülikooli lektor Heidi Layne (2008: 218) on oma uuringus välja toonud viis komponenti, mida on vaja mitmekultuurilise õpikeskkonna toimimiseks. Kõik komponendid on üksteisega tihedalt seotud, ning mõjutavad üksteist. Tema uuringu järgi on kõige aluseks ja tähtsaimaks komponendiks ruum ning materjalid, kus ning mille abil õppimine ja õpetamine aset leiab. Sinna hulka kuuluvad õpilased, nende perekonnad, õpetajad ja samuti vastavate isikute isikuomadused ja käitumine. Õpikeskkond peab toetama iga õpilase individuaalset arengut ja toetama õpilaste kultuurilisi erinevusi. See tähendab et peaks olema võimalus individuaalseks tööks samuti töötamiseks nii väikestes kui ka suurtes gruppides. Klassiruumis võiks olla materjale (pilte, plakateid, muusikat) kultuuride erinevuste kohta.

Teise komponendina on välja toodud õppekursuse planeerimise etapp. Layne sõnul vastutavad õpetajad, et kõik õpilastele vajalik oleks varem ettevalmistatud. Igapäevane töökorraldus peaks olema paigas, siiski ka võimalikult paindlik, et õpilaste vajaduste järgi kõike muuta. Ülesanded ja materjalid peavad olema õpilase eale vastavad ning austama erinevaid kultuure. Õppekursuse üks osa peaks sisaldama igale õpilasele individuaalseid ülesandeid ja harjutusi. Õpilaste ja õpetajate arvuline suhe peaks võimaldama õpilastega tegeleda individuaalselt. Õpetaja roll on tõsta õpilaste teadlikust ja lugupidamist erinevatest kultuuridest. (Layne 2008: 215)

Kolmanda komponendina on välja toodud vastastikune mõju ja usaldus õpilaste ja õpetaja vahel. Usalduse loomine on kultuuridevahelise õppimise nurgakivi, saavutamaks vastastikuseks protsessiks vajalikku avatust. (T-Kit käsiraamat ... 2013) Samuti peaks õpetaja suutma julgustada õpilasi vabalt suhtlema ning väljendama oma tundeid, mõtteid, plaane ja kogemusi. Õpetaja kohustus on kõiki õpilasi, olenemata nende rassist, kultuurist, religioonist või perekondlikust taustast, kohelda võrdsetena. Klassiruumis peavad olema seatud kindlad reeglid. Näiteks inimese vanus, rass, päritolu, keeleoskus või erivajadus ei ole kunagi vastuvõetav põhjus kellegi kiusamiseks või eemaletõukamiseks. Õpetaja peaks kuulama laste sõnavõtte ilma vahelesegamata ning klassiruumi õhkkond peaks olema vaba ning kõik peaksid nautima tehtavaid ülesandeid. (Layne 2008: 216)

Neljandaks komponendiks on õpetaja ja lapsevanemate koostöö. Mitmekultuurilise hariduse tähtsaks osaks on pidev suhtlus lapsevanematega. Lapsevanemad peavad olema kursis oma lapse õppeprogrammiga ning toetama oma lapsi võõras ja uues keskkonnas hakkama saamisega. Viies ning viimane komponent on personali kvalifitseeritus ja nende professionaalne areng. Suur eeldus edukaks tööks erineva kultuurilise taustaga õpilastega on mitmekultuurilisuse enesele teadvustamine. Õpetajate ülesanne on austada kõiki kultuurilisi erinevusi, tuleb olla teadlik õpilaste taustast ning lähtuvalt sellest tulenevalt. Õppetöös ei tohi kasutada diskrimineerivat kõnekeelt ning kedagi diskrimineerivat õppematerjali. Professionaalsuse näitajaks on õpilaste innustamine ning nende käitumise kontrollimine. (Layne 2008: 216-218)

Uuringud, mis on tehtud rahvusvaheliste õpilaste sõprusringkonna kohta näitavad, et tihti kuuluvad need õpilase kolme erinevasse sotsiaalsesse võrgustikku, mis igaüks täidab erinevat rolli. Esimeseks võrgustikuks peetakse oma kaasmaalast õpilasi samas välisriigis. Selle võrgustiku rolliks on mõista koos teistega oma rahvuse kultuurilisi väärtusi. Teises võrgustikus osalevad inimesed vastuvõtvast riigist ja tihti on selle võrgustiku roll puhtalt akadeemiline ning ametlik. Sinna võrgustikku kuuluvad teised õpilased, õpetajad, nõustajad ja ametiasutused. Kolmanda võrgustiku koosseisu arvatakse teistest riikidest pärit välisõpilased. Selle võrgustikuga suhted baseeruvad üksteise toetamisele ja abistamisele võõral maal. Samuti tõid need uuringud välja seisukoha, et kolmest grupist kõige vähem suheldakse vastuvõtva riigi kontaktidega.

Ning välismaalastest õpilased on tunnistanud, et kõige rohkem suhtlevad nad ka võõral maal oma rahvuse esindajatega. Siiski tuuakse välja, et tähtis on suhelda nii teiste välisõpilastega kui ka kohalikega. Probleemid, mis rahvusvahelistel õpilastel tekivad on tihti seotud nende kultuuriga või põhjustega, miks on uude riiki ja kooli astunud. (Ward, Bochner, Furnham 2011: 147-167)

Uus-Meremaal on läbi viidud uuring Hiinast pärit õpilaste kohta. Uuringu eesmärgiks oli välja tuua probleemid, millega võitlevad Hiinast pärit õpilased Uus-Meremaal. Oma uuringus jagasid autorid probleemid kahte rühma: üldised probleemid, mida olid kogenud peaaegu kõik õpilased ja eriprobleemid, mis mõjutasid ainult väikest hulka õpilasi. Üldiste probleemidena toodi välja. (Young, R., Young, S. 2013)

1. Koduigatsus, mis muutub kergemaks aja jooksul, kui on sulandunud sisse uude rutiini ja leitud uusi sõpru. Samuti toodi välja, et kergemini ja kiiremini saab koduigatsusest üle, kui hoida end pidevalt tegevuses.
2. Pereprobleemid, mille põhjuseks võib olla esmane perekonnast eraldi elamise kogemusi. Tekkepõhjuseks võivad olla ka akadeemilised probleemid ning rahaprobleemid.
3. Keelebarjäär, tihti põhjustab probleeme teiste vähene mõistmine või raskus end arusaadavaks teha, samuti teadmised kuidas ja mida rääkida.
4. Uute õppimis- ja õpetamismeetoditega kaasnev pingeline, millega käib tihti kaasas suur soov püüelda paremate õppetulemuste poole ning saada rohkem kiitust.
5. Olmeprobleemid, nagu näiteks erinevused toidus ning kodumaast erinevad meelelahutuskanalid.
6. Kohalike õpilastega sõprussidemete loomine. Uuringust selgus, et kohalike õpilastega oli keerulisem suhtlust arendada, sõltuvalt nende vähesest huvist suhelda välismaalastega või keelebarjäärist põhjustatud probleemidest.
7. Kultuurišokk, mis jõuab päralt, siis kui mõistetakse, et elatakse täiesti teistsuguses kultuuriruumis, kui varem loodeti ja arvati.

Eriprobleemidena loetleti üles. (*Ibid.*)

1. Rahaprobleemid, mida on kahte erinevat liiki: raha on liiga vähe või liiga palju. Kui raha on liiga vähe võivad tekkida ekstreemsed raha kokkuhoidmise meetodid, mille

tagajärjel võivad kannatada õppetulemused kui ka tervis. Kui raha on liiga palju on oht õppimise tagaplaanile jätmisele või oht sattuda kuritegevuse ohvriks.

2. Sõltuvust tekitavatesse pahedesse langemine, näiteks alkoholi ja narkootikumide kuritarvitamine.
3. Ärevus ja stress, mida võib põhjustada hirm läbikukkumise ees või suutmatus toime tulla koolitöödega.
4. Kohustuste edasilükkamine, võib olla vähese toetuse ning informatsiooni keerukuse tagajärg. Selle tulemusel võivad tekkida olukorrad, kui jäetakse esitamata kodutööd ning puudutakse põhjuseta loengutest.

Suhtlemine võõras kultuuris võib esitle kutsuda erinevaid probleeme ning tihti ei suju see tõrgeteta. Õpilasi võivad vaevata probleemid, mida on tundnud peaaegu kõik, kes on õppinud välisriigis. Samuti võib ette tulla ka eriprobleeme, mida on läbi elanud vähesed. Probleemid ja sellega toimetulek erineb inimesest, mõned kannatavad probleemide käes pikalt, kui teistel mööduvad probleemid kiirelt ning tagantjärgi vaadates olid need vaevumärgatavad.

3. UURIMUS VÄLISMAALASTEST NOORTE KOHANEMISEST EESTI ÜHISKONDA INTERNATIONAL SCHOOL OF ESTONIA NÄITEL

3.1. Uurimuse kontekst, uurimiseesmärk ja –küsimused

Käesolevas peatükis selgitatakse lahti uurimuse olemus ning tuuakse välja uurimiseesmärk ja uurimisküsimused. Järgnevas alapeatükis kirjeldatakse uurimuse ettevalmistamist, läbiviimist, valimit ning andmete analüüsi protsessi.

Antud uurimuses vaadeldakse õpilaste kohanemiskogemusi lähtudes akadeemilistest kui ka igapäeva elu puudutavatest aspektidest. Eestis ei ole palju koole, kus õpib nii palju erineva rahvusliku taustaga õpilasi. Samuti on vähe uuritud välismaalastest noorte kohanemiskogemusi Eesti ühiskonnas.

Uurimuse eesmärk on International School of Estonia õpilaste näitel teada saada Eestis elavate välismaalastest noorte kohanemiskogemused ning nendega seotud kordaminekud ja kitsakohad.

Käesolevas töös otsitakse vastuseid järgnevatele uurimisküsimustele:

- Millised on Eestisse tulnud laste perekondlik taust ja siia tuleku põhjused?
- Kuidas toimus esmane kohanemine Eestis?
- Kuidas toimub hakkamasaamine igapäeva elus ja koolis?
- Milliste inimestega põhiliselt Eestis olles suheldakse?

Uurimusülesandeks on anda ülevaade intervjueeritavate kohanemiskogemuste kohta ning tuua välja kordaminekud ja kitsakohad kohanemiskogemustes.

3.2. Uurimuse läbiviimine, meetod ja valim

Uurimismeetodiks valiti kvalitatiivne uurimisviis, kuna eesmärk on laste isiklike ja sotsiaalsete kogemuste, arusaamade ja tõlgenduste mõistmine. Kvalitatiivne uurimisviis on sobilik uurimisviis eelpool väljatoodud uurimisküsimustele vastamiseks, kuna tähtis on iga lapse individuaalne kogemus. Uuringutüübiks on fenomenograafiline uurimus. Fenomenoloogilise uurimuse eesmärgiks on inimeste kogemuste kirjeldamine, analüüsimine ja mõistmine. Fenomenograafias keskendutakse sellele, kuidas inimene tajub, kogeb ja mõistab erinevaid sündmusi ning eeldatakse, et ühe ja sama mõiste kohta võib inimestel olla erinevaid käsitusi ning need käsitused võivad aja jooksul muutuda. (Laherand 2008: 143-146) Andmete kogumise meetodiks valiti intervjuu. Intervjuude eelis teiste andmekogumismeetodite ees on paindlikkus, võimalus andmekogumist vastavalt olukorrale ja vastajale reguleerida. Intervjuu kui andmekogumismeetod valiti seetõttu (Laherand 2008:177-178):

- sooviti respondentide rõhutada kui subjekti;
- respondentide ütlused soovitakse panna laiemasse konteksti;
- sooviti saada põhjalikku teavet ja vastuseid põhjendada;
- kõne all on vähe uuritud valdkond.

Intervjuueeritavatega viidi läbi poolstruktureeritud intervjuud, mis on vabas õhkkonnas toimuvad intervjuud uurija ja uuringus osalejate vahel. Poolstruktureeritud intervjuu sobib hästi subjektiivsete teooriate uurimiseks, eriti hästi uuringute tegemiseks koolides. Seda tüüpi intervjuud sobivad hästi laste intervjuueerimiseks ning intervjuusid tehes on oluline olla paindlik. Suurem osa küsimusi on avatud-küsimused, seetõttu võib iga intervjuu kujuneda täiesti teistsuguseks, olenemata sellest, et küsimused on täpselt samad. (Flick 2006: 155-156) Küsimustik on üles ehitatud laiemate teemade ja võtmeküsimuste kaupa, mis vestlust piiritlevad.

Andmete analüüsimismeetodiks valiti kvalitatiivne sisuanalüüs. Kus sarnase tähendusega tekstiosad koondatakse vastavate kategooriate alla. Need kategooriad võivad esindada nii selgelt välja öeldud kui ka mõista antud sõnumeid. (Laherand 2008:290)

Uurimus viidi läbi järgneval perioodil:

Tabel 3. Uurimisprotsessi faasid (autori koostatud)

Uurimuse ettevalmistamine; küsimustiku ja vanematele kirja koostamine	19.09.2012-14.12.2012
Vanematelt intervjuerimiseks loa saamine ja respondentidega esmase kontakti loomine	17.12.2012-18.01.2013
Intervjuerimine	21.01.2013-04.02.2013
Andmete sisestus, andmete viimine elektroonilisele kujule	05.02.2013- 20.02.2013
Andmete töötlemine, analüüs ja tõlgendamine	11.03.2013- 15.04.2013

Kvalitatiivses uuringus on uurijal kui uuringu läbiviijal tähtis roll. Uurimuse temaatika kui kohanemine uues ja võõras kultuuris on töö autorile tuttav. See on ka üks põhjuseid, miks on valitud selline teema. Pärast välisõpingutelt Eestisse tagasi saabumist hakkas autorit huvitama Eestis elavate välismaalaste elu ning kuidas siinses kultuuris kohanetakse ning toime tullakse. Ülikooli õpingute aja jooksul sai autorile selgeks, et tulevikus soovitakse töötada noorte ja lastega. Niimoodi areneski teema ja soov uurida välismaalastest noorte kohanemist Eesti ühiskonnaga. Võimalikke variante uurides jäi autorile silma Tallinnas asuv rahvusvaheline kool, nimega International School of Estonia. Autor kirjutas oma huvist kooli juhtkonnale ning nende poolt tuli kohe positiivne vastus. Edasi tehti koostööd kooli nõustajaga, kes tutvustas autorile kooli ning aitas teda respondentide leidmisega.

Valimisse kuulus 19 International School of Estonia 9-12-nda klassi õpilast. Valimi kriteeriumiteks oli, et lapse kumbki vanematest ei oleks eestlane ning intervjueeritav oleks Eestis elanud vähemalt pool aastat, kuna lühemat aega Eestis elanud õpilased ei oskaks objektiivselt küsimustele vastata ning eeldatavalt on respondentidel poole aasta jooksul olnud piisavalt kogemusi Eesti eluga. Valimi sihtrühmaks olid 9-nda kuni 12-nda klassi õpilased. Sihtrühma valik jäi vanima vanuseastme õpilastele seetõttu, et selles vanuses õpilastel on arenenum maailmapilt, nad oskavad oma arvamust paremini väljendada ning objektiivselt oma kohanemiskogemuste osas rääkida.

Uurimuses osalemise pakkumine saadeti koostöös nõustaja Lucia Riet de Mahhov'iga kõigile 19-le lapsevanemale, kelle laps sobis eelnevalt välja toodud kriteeriumite hulka.

Lapsevanematelt paluti luba nende lapse intervjuerimiseks. Pakkumises tutvustati uurimust ning kajastati ka uurimisküsimused (vt Lisa 1, Lisa 2). 19-st lapsevanemast ei vastanud kirjale seitse, ühe lapse vanemad ei soovinud, et nende laps uurimuses osaleks ning vastanutest tuli välja, et ühe lapse ema oli ameerika-estlane. Ülejäänud 10, olid nõus, et nende laps osaleks uurimuses.

Lõplikuks respondentide arvuks jäi 10 õpilast, viis poissi ja viis tüdrukut. Respondentide vanus jäi vahemikku 13- 18 eluaastat ning respondentide kultuuriline taust on väga erinev. Samuti on aeg, kui kaua on Eestis elatud väga erinev. Suurem osa respondente on Eestis elanud 1,5- 4 aastat. Kõige vähem on Eestis elanud respondent, kes kolis Eestisse pool aastat tagasi. Kaks respondenti on Eestis elanud väga pikka aega, 10,5 ja 11 aastat. Uuriija rõõmuks oli mõlemal intervjueritaval piisavalt mälestusi ajast, mil Eestisse koliti ning respondentid suutsid vabalt oma kohanemiskogemustest rääkida. Respondente oli pärit nii Ameerika Ühendriikidest, Vene Föderatsioonist, Prantsusmaalt, Inglismaalt, Leedust kui ka Rootsist. Kuna uues ühiskonnas kohanemine ja erinevate probleemidega toimetulek on isiklik teema, siis isikuandmete anonüümsuse tagamiseks ning respondentide soove arvestades ei kajastata töö analüüsis osas respondentide päritoluriike, vanust, sugu ning muid isikuandmeid. Iga respondent on analüüsis osas tähistatud tähega R, lisatud on vastava respondendi number ühest kümneni, näiteks R1, R2 või R10.

Enne intervjuude läbiviimist kahtles uurija, kas ja kui palju respondentid end avavad ning kui kerge on teismeeas olevatele noortele näida usaldusväärseks, et nad oma elukogemusi uurijaga jagaksid. Uuriija rõõmuks sujusid intervjuud ning suurem osa respondentidest vastas küsimustele avatult ning olid ausad jagama oma kogemusi. Intervjueritavatega viidi intervjuud läbi inglise keeles. Esmalt seetõttu, et ISE ainsaks asjaajamiskeeleks on inglise keel ja teisalt, kuna inglise keel oli ainus keel, läbi mille oli võimalik kõikide respondentidega suhelda. Intervjueritavate hulgas oli õpilasi, kelle emakeel oli inglise keel, kuid oli ka neid, kelle jaoks on inglise keel võõrkeel. Ka keelelises osas sujusid intervjuud lodusalt. Respondentide ja uurija vahel ei tekkinud arusaamatuse hetki ning respondentide häälde eripära oli kergesti mõistetav ja jälgitav.

Kõik intervjuud viidi läbi International School of Estonia nõustaja kabinetis. Enne intervjuerimist lepiti kõigi õpilaste ja nende klassijuhatajatega kokku ajad, millal on kõige sobivam aeg õpilasi intervjuerida. Klassijuhatajatega räägiti seetõttu, kuna mõned intervjuud toimusid koolitundide ajal.

Intervjuud algasid üksteisega tutvumisega ning lühitutvustusega uurimistest. Intervjueritava anti ettekujutus kaua intervjuu võib aega võtta ning informeeriti intervjuu salvestamisest. Pärast intervjuu lõppemist tehti kokkuvõtte intervjuus räägitust ning rõhutati, et intervjueritava panus oli väga oluline ning tänati intervjuus osalejat. Samuti anti osalejatele teada, et neile saadetakse aruanne uuringu tulemustest.

Keskmiselt oli ühe intervjuu pikkuseks 25-30 minutit ning neid helisalvestati. Kõik intervjuud on transkribeeritud töö koostaja poolt. Eesmärk oli teksti väljakirjutamine, kasutamata selleks tingimärke, kuna need ei oma uurimisküsimuste seisukohale olulist tähendust. Flicki (2006: 288-289) arvates on mõistlikum transkribeerida vaid nii palju ja nii täpselt, kui seda nõuab uurimisküsimus. Täpne transkribeerimine võtab palju aega ja energiat, mida oleks kasulikum investeerida tõlgendamiseks. Kuna intervjuusid salvestati diktofonile oli kergem respondentidega suhelda ja vaadelda nende kehakeelt. Samuti tehti intervjuerimise ajal lühimärkmeid, mida kohe pärast intervjuu lõppu täiendati. Uuringu analüüsis tuuakse välja intervjuudest pärinevaid inglise keelseid tsitaate ja lõike kursiivkirjas. Tsitaadid on jäetud originaalkeelde, et välistada tõlkimisest tulenevat võimalikku subjektiivsust. Analüüsisosas väljatoodud tsitaatidest on välja võetud konkreetsed linnade, riikide ja koolide nimed, et säilitada respondentide konfidentsiaalsust. Antud väljavõetud osad on tsitaatides tähistatud järgnevalt: ... city, ... school ja ... country.

Uurimuse jaoks vajalikud intervjuu küsimused (vt. Lisa 2) jaotati kaheks teemaks. Ning teine teema omakorda kaheks alablokiks. Esimese teema küsimused puudutavad üldist informatsiooni küsitletava kohta. Näiteks vanus, kodakondsus, kus respondent on varem elanud jne. Teine teema puudutab küsimusi kooli ja eluolu kohta. Sealhulgas on küsimusi esmaste kohanemiskogemuste ja igapäevaelu kohta. Intervjuu küsimustiku koostamisel on lähtunud uurimisküsimustest.

3.3. Uurimistulemuste analüüs

3.3.1 Eestisse tuleku tagapõhi, esmased arvamused ja kogemused

Uurimusest selgus, et peamine põhjus miks on Eestisse kolitud, on seotud ühe vanema tööga. Enamik vanematest, kes on tulnud Eestisse tööle töötavad saatkondades või erinevates rahvusvahelistes organisatsioonides ja firmades. Sellest tulenevalt oli respondentide hulgas ka õpilasi, kes on oma elu jooksul elanud väga erinevates riikides. Samuti oli vastanute hulgas neid, kelle jaoks Eestisse kolimine oli esimene kogemus välisriiki kolimisega. Paljud vastanud mainisid, et enne Eestisse kolimist olid perekonnad valiku ees, kas tulla siia kogu perega või nii, et osa perekonnast jääks kodumaale. Samuti tehti palju Eesti teemalist eeltööd, mõni perekond isegi reisis enne Eestisse, et otsustada, kas siia kolimine on hea valik.

It was really hard and new for me. I have never moved out of my country and this is just like very different I don't really know what I expected. /.../ Like my mum, I don't think she even really knew anything about Estonia and I think she kind a thought that it's gonna be like a "Third World Country", she scared us a lot before we got here. And then she started to learn about it. And she and my dad travelled here before we moved here. (R6)

Ühel respondentil oli võimalus jääda ka kodumaale, kuid tingimusel, et ta asub õppima kohalikku internaatkooli. Siiski valis ta valikuvõimalustest Eestisse kolimise. Suurem osa vastanutest kolis Eestisse terve perega. Oli ka respondente kelle vanemad õed-vennad elavad kodumaal ning nemad elavad siin ainult vanematega. Kaks respondenti elavad Eestis ainult ühe vanemaga.

Arvamusi, mõtteid ja esmaseid tundeid pärast Eestisse kolimist oli vastakaid. Respondentide vastused jagunesid üldjuhul kahte laadi. Üks pool oli respondente, kelle jaoks tundus kõik väga põnev, moderne, huvitav ning kõike nähti positiivsest küljest. Teine osa respondentidest ei suutnud esialgu siin mitte midagi positiivsest küljest näha, kõik oli ebameeldiv ning harjumatu. Vastakad olid emotsioonid ka Eesti kliima kohta. Oli neid, kelle jaoks ka pärast mitut aastat Eestis elamist on sinne kliima harjumatu ja liiga külm. Samuti oli vastanuid, kelle kodukohas ei ole või on väga harva lund ning

nende respondentide jaoks on Eesti talv midagi erakordset ning imelist. Mitmed korrad mainiti, et Eesti on väga puhas, puhta õhuga ja turvaline riik elamiseks.

I was surprised how modernised Estonia is. Because I did not know. I came to the middle of centre and it was more modernised than anywhere in ... country. I went to the “Vabaduse väljak”, I looked around and I could see these class structures and all those skyscrapers. It was just amazing. /.../ I like that it is clean. The air is really clean and, a lot of trees. I like that a lot. (R7)

I have to be honest. At the beginning I really didn't like anything. I was just missing home and everything. Everything was so new. (R9)

Paar respondenti tõdes, et enne Eestisse kolimist ei teadnud nad riigi kohta midagi ning ainuke teadmine oli see, et Eesti on endine Nõukogude Liidu riik ning sellest tulenevalt loodi endale ettekujutus Eestist. Õnnekombel suurenesid teadmised ning arvamus muutus positiivses suunas kiiresti.

I had never been to Estonia before I moved here. I thought about a soviet country and I was not so positive before coming here, but when I came here I realised it is not true. Basically everything was bit surprising; people, culture. It was a positive surprise to me. (R2)

When I was still at home I didn't know anything about Estonia or where this country is. And now that I'm here it's really modern and I have a complete different vision than before. Here it's very safe and it's pretty clean. Like at home it's not very safe and you cannot go out at night. (R3)

Enamik respondente asus pärast Eestisse tulekut kohe õppima kooli International School of Estonia. Kõik respondendid tunnistasid, et koolis võeti neid väga hästi vastu ning hoolitseti selle eest, et võimalikult kiiresti ja kergelt kohaneda uue õpikeskkonnaga. Eriti toodi positiivsete külgedena välja kooli väiksus, mis aitab õpetajatel õpilastele paremini pühenduda ning kaasõpilastega kiiremini sulanduda. Respondendid avaldasid suurt kiitust õpetajatele, kes on nendega olnud väga mõistvad ning abivalmid. Üks respondent tõi isegi välja, et talle anti vähem ning kergemaid

koduseid ülesandeid kui teistele, kuna tema inglise keele oskus kooli õppima asudes oli väga kesine.

When I first arrived it seemed very friendly school; very small, tiny. Everyone was nice. I was used to tons of students and here it was six people in my class and because of that it was easier to settle in. /... / Everything was positive; when I went to home I told to my mom that this is the school where I want to study. (R1)

This school is so much better comparing to the old one. The classes are smaller, teachers are really helpful. They help you, when you need help. They actually want you to succeed. They are not only giving the materials, they actually want you to learn something. It helps you get motivated. Also they are used to students who are not native English speakers. (R9)

Respondentide hulgas oli neli õpilast, kes on omandanud haridust mõnes teises Eesti õppeasutuses. Kaks neist on käinud Eesti lasteaias ning kaks õppinud Eesti üldhariduskoolis. Kõik respondendid väljendasid arvamust, et selles keskkonnas oli palju raskem kohaneda ning kaasõpilaste ning õpetajatega ühist keelt leida.

I remember my first day in children's day-care. I came in and they started to ask questions from me. Like „What is my name?” and I didn't know what they were saying. /.../ I just remember that the first few months I didn't really speak, I was just listening others and after that I started learning. (R5)

I remember that my Estonian teacher was the only person in ... city who spoke English. Also I remember that when I first tried to communicate with people I couldn't understand a thing. /.../ At that time I was so confused. (R8)

Mõlemad Eesti üldhariduskoolis õppinud respondendid väidavad, et see oli nende jaoks väga raske ja keeruline kogemus ning erinevate asjaolude tõttu nad õpinguid Eesti üldhariduskoolis ei jätkanud. Respondendid tundsid, et nad jäid seelses koolikeskkonnas kõrvalseisjateks ning nendega suhtlemisest ei oldud huvitatud. Pigem tuli respondentidel ise vaeva näha ja püüda kaasõpilastega suhelda. Siiski positiivse aspektina töid mõlemad respondendid välja, et nad said endale eestlastest sõpru, kellega siiani suheldakse.

I was there and people said to me that it is gonna be okay even though I was the only foreign student but I saw that slowly in break time I was kind a left apart. People were in groups and talking in Estonian. I was in the other side alone, it was hard. In general people were nice and teachers very generous but I really needed a communication with other students. I didn't felt like continuing school there. /.../ But I still kept some friends from ... school, some didn't welcome me, some were really nice. (R1)

The people there were only Estonians and they stayed all the time together because they spoke Estonian and they were not very communicative. The first months I didn't feel myself very well and I wasn't really happy. But then I made friends, 2-3 girls who are Estonians. When you get to know them they are really nice and talked in English. When you try to go to the group and talk with them then it's better. (R3)

Kokkuvõtvalt võib respondentide ütluste kohta öelda, et valdavalt olid esmamuljed Eesti ja eestlaste osas positiivsed ning mõne respondendi jaoks isegi üllatavad. Kõik respondendid: need, kes olid varem mitmes riigis elanud kui ka need, kes kolisid esmakordselt võõrriiki tunnistasid, et uus keskkond vajab harjumist. Vastanud, kellel on olnud kogemusi teistest õppeasutustest Eestis tunnistasid, et kohalikku keskkonda oli palju raskem sisse sulanduda ning sõpru ja abistajaid leida. Ülejäänud respondendid olid ühel meelel, et kooli personal ja kaasõpilased on nende sisseelamist Eestisse ja uude kooli suuresti toetanud. Nad avaldasid arvamust, et rahvusvahelises koolis võeti neid kiiresti omaks ning neid aidati ja toetati igal võimalusel.

3.3.2. Noorte kohanemiskogemused Eesti ühiskonnas

Uues ning võõras elu- ja õpikeskkonnas on ümbritsevatel inimestel tähtis roll. Ümbritsevad inimesed ja ümbritsev keskkond, kas kergendab või vastupidi raskendab kohanemist uue keskkonnaga. Respondendid tunnistasid, et ilma toetavate inimesteta oleks olnud väga raske hakkama saada. Palju toetust, abi ning mõistmist leidsid respondendid koolist: kooli personalilt, koolikaaslastelt ja klassikaaslastelt.

There was a friend I met, he is still in my class and my best friend. And he is basically been holding my hand, showed me around. He has been really nice, he understood that

I don't speak English very well and I think he was the one who made it easier and clear.
(R1)

There was one girl a grade above me with who I met a once in a week. And she helped me to organise my stuff and with homework's but it was only for first months. /.../ Within the first months the teachers and classmates helped me the most, thus the combination of them. (R2)

My teachers helped me the most. First few months I wasn't much interacted with other students. The teachers helped me a lot to settle in. (R7)

Vastanute hulgas oli ka neid, kes said toetust väljapoolt kooli. Tihti oli toetajateks perekond või sõbrad koduriigist. Samuti oli respondentide hulgas neid, keda on külastanud tema sõbrad koduriigist. Üks respondent tundis, et kogu ta perekonnal on olnud raske kohaneda ning igapäev üritab anda endast parima, et kohaneda ja hakkama saada.

My friends back home were really helpful. We kept in touch all the time. And my friends also came to Estonia to see me. (R3)

My mom learns Estonian she has been helping me and she has Estonian books. She has been telling to me how to do things and my brother was encouraging me when I didn't feel comfortable. He was there with me. (R4)

My dad is really busy with working because he is currently doing like a really big project. And my mum has also having a really hard time to settle. I guess they made the best they could but there was not a lot they could do. /.../ My friends just said to me that you have to make it through until the February and then you can go back to home for a while /.../ I still miss a lot. But it's better. (R6)

Uurimusest selgus, et võõraste riiki ja kultuurikeskkonda elama asumine ei möödu enamjaolt probleemideta. Kõiki respondente ühendas koduigatsuse tundmine, nii värskelt Eestisse kolinud respondente kui ka Eestis pikemalt elanud. Koduigatsust tuntakse olenemata sellest, et ollakse eluga Eestis rahul ning kõigega harjutud. Respondentide hulgas oli õpilasi, kes tundsid, et esimesed kuud olid nende jaoks väga rasked ning neil

oli raske kohaneda. Oli vastanuid, keda vaevasid erinevad tervisehädad. Samuti oli ka neid, kes tundsid end kinnisena ning tundsid end kõrvalejäetu ja üksikuna. Kuna paljude õpilaste emakeeleks ei ole inglise keel ning mitte ühegi respondendi emakeeleks ei ole eesti keel, siis paljudele vastanutele tegi muret nende keeleoskus ning raskused end teistele mõistetavaks teha.

I was having headaches for month because I couldn't speak English and every day I had to speak 24/7 English. By the end of the day I was having really bad headaches. /.../ It was really hard. I got flu, I couldn't speak English, couldn't communicate with Estonians. It was the hardest thing. (R1)

It took me a while to settle in. I was very shy and everyone was trying to encourage me and help how to express myself and talk more. They were asking me to join the activities and they treated me well. (R4)

Within the first months I was really tired. It was so new. Studying in English and I had never done it before. I thought it would be okay, but it was really tiring. For two months I was walking around like a zombie or something. (R9)

Kaks respondenti, kes on Eestis elanud vastavalt 10,5 ja 11 aastat oskasid rääkida varasematest kogemustest, kuidas nad on tundnud ebameeldivat suhtumist ning isegi narrimist enda suunas, seetõttu et nad ei ole kohalikud.

There was always this kind of thing, it's not like they treat my badly but there was always this kind of feeling "She's not from here, what does she want". (R5)

They were teasing me and taking my stuff. Because I wasn't local I was pretty distinctive different. And I received quite a bit unfair treatment. Like a childish bullying. I can remember it, it was pretty bad at the time but now I'm over it. (R8)

Teisalt oli mitmeid õpilasi, kelle jaoks uues riigis kohanemine ei tekitanud erilisi raskusi, näiteks on nii mõnedki neist harjunud ühest riigist teise kolima ning uue keskkonnaga kohanema, mõni vastanu pidas end lihtsalt hästi kohanevaks ning seltskondlikuks, mille tõttu probleeme ei esinenud.

I tend to be quite social and don't have problem to settle in. Due to the fact that my language wasn't great when I got here I was a little afraid. (R2)

Everything was fine, I didn't have any problems and everything worked out well. (R10)

Igapäevaselt ümbritsevad inimesed mängivad suurimat rolli kohanemisel. Kuna enamik respondente kolis Eestisse terve perega, siis saadi suurt tuge ja toetust perekonnalt. Paljud vastanutest olid arvamusel, et kooli personal ja koolikaaslased aitasid neid kõige rohkem, et harjuda uue keskkonnaga. Kokkuvõtvalt võib kohanemiskogemuste põhjal väita, et oli kahte tüüpi intervjueeritavaid. Üks osa oli neid, kes harjusid kiiresti uue olukorraga ning ei kogenud suuri takistusi Eesti ellu sisse sulandumisel, tulenevalt nende varasematest kogemustest või heast kohanemisvõimest. Teine osa respondente tundis segadust, koduigatsust ning raskusi kohanemisel. Seda osa respondente vaevasid erinevad terviseprobleemid, väsimus ning keelebarjäärist tulenevad probleemid.

3.3.3. Noorte suhtlusringkond ja üldine eluolu

Uurimusest selgus et õpilaste peamine tutvus- ja suhtlemisringkond on pärit koolist. Respondendid tundsid end teiste rahvusvaheliste õpilaste seltskonnas hästi, kuna kõiki neid ühendab see, et ollakse oma koduriigist eemal. Seetõttu on oma klassikaaslastega lihtsam sõprussidemeid luua. Vastanute hulgas oli respondente, kes tunnistasid, et nad on Eestis elades leidnud endale väga häid sõpru ning nad loodavad Eestist leitud sõpradega ka tulevikus tihedalt suhelda.. Kuna ISE's õpib ka eestlasi, siis mitme respondendi jaoks on tema eestlasest klassikaaslased ainsad eestlased, kellega suheldakse.

My classmates. /.../ I don't have friends outside my class. (R10)

The people from school thus mostly international students. However there are Estonian students here. I have made friends with them, really good friends. (R1)

With people from school. Also I do boxing. But there are only adults and I don't speak with them. (R4)

Väljapoolt kooli suheldakse oma perekonnatuttavatega ning nende lastega. Tihti on perekonnatuttavateks samast riigist pärit teised perekonnad või vanemate töökohast

pärit Eesti pered, samuti on perekonnad liitunud erinevate välismaalaste seltsidega, läbi mille endale uusi tutvusi leitakse. Kohalikke sõpru on respondentidel aidanud leida erinevate huvialade ja hobidega tegelemine ning eestlastest klassikaaslaste sõpradega tutvumine.

My football teammates. And also I socialise with a people from my parents' church. And my classmates during the day, sometimes after./.../ I do have Estonian friends. They are either part of my football team or they are in the church. (R5)

As I'm in the international school, it's more the international students. And there are six Estonians in my class. My mom has really good Estonian friends, my dad too. /.../ I'm playing tennis and swimming in Kalev. In my tennis lesson there are all international people but in my swimming lesson there are Estonians too. (R3)

My classmates in general and also my neighbours. Also I'm doing martial arts. I have some friends there but not that many. /.../My family has a lot of friends in Estonia. We often have quests visiting us. My mother speaks a bit Estonian and she has a lot of Estonian friends. (R9)

Antud vastustest saab järeldada, et peaaegu kõigil vastanutel on olnud kogemusi eestlastega ja eestlasest sõpru. Ainult üks respondent tunnistas, et tal ei ole eestlastest sõpru ning väljapoolt kooli ei suhtle ta kellegagi.

Elades Eesti Vabariigis tuleb paratamatult suhelda kohalike inimestega. Näiteks poes sisseoste tehes, doktori vastuvõtul käies või ühistransporti kasutades. Tihti tekib välismaalastel olukordi, kui on kohalikelt nõu või abi vaja küsida. Iga respondent oskas rääkida lugu kokkupuutest kohalikega. Nendest lugudest selgus erinevaid arvamusi. Oli neid, kes arvasid et eestlased on väga abivalmid välismaalastega suhtlemisel ning neid huvitab välismaalastega võõrkeeles rääkimine. Teisest küljest oldi arvamusel, et eestlasi ei huvita välismaalastega suhtlemine ning käitutakse nagu neid ei oleks olemas või oleks nad nähtamatud. Intervjuudest selgus, et mitmele respondentile meeldis, et eestlased on tagasihoidlikud, ausad ning räägivad vähe. Mõnele respondentile aga oli vastumeelt eestlaste emotsioonitus ning rahulik hoiak. Mitmed korrad mainiti, kuidas

klienditeeninduses suhtutakse neisse kui välismaalastesse ükskõikselt või näiteks arsti külastades võtab väga palju aega enda piisavalt hästi mõistetavaks tegemine.

Some people are really friendly and fine with talking in English. And some of them are not saying a word and throwing my coins and stuff back to me. /.../ Usually when I talk with people it seems like they are in such a hurry. I don't know maybe they are in a hurry but it seems like they want just to get away from me. I think they should take more time and try to listen. /.../ I don't know if they don't want to take the time to answer or what the problem is. (R2)

We went to a dentist. First we spoke in English and they didn't understand why we are here and don't speak Estonian and they weren't very helpful. And then my dad, who knows Estonian a bit, tried to speak with them in Estonian. And after that they were really nice, really nice, when we spoke Estonian. /.../ I like that people here are strict. It is really safe here, and we can trust people here. (R3)

Respondentidel oli rääkida lugusid, kuidas nad on õppinud eestlastega suhtlema ning kuidas on kõige ohutum erinevatele inimestele läheneda. Kui tekib abi küsimise vajadus eelistavad kõik respondendid esmalt abi küsida nooremalt inimestelt, sest nad on Eesti elades selgeks õppinud, et nooremad inimesed räägivad pigem inglise keelt, vanemad inimesed aga vene keelt. Samuti üritatakse alati end väga selgelt väljendada, näiteks erinevaid žeste ja kehakeelt kasutades. Üks respondentidest mainis, et tema läheneb alati võõrale end tutvustades ning mainib et ta ei oska eesti keelt ning seejärel küsib, kas isikul on võimalik teda abistada. Respondentide hulgas on kas neid, kes oskavad vähesel määral eesti või vene keelt ning üritavad end niimoodi kohalikele mõistetavaks teha.

All the time when I start a conversation I say at first "tere" and then I say I don't speak Estonian and usually they understand and try to help me. Usually old people don't want to talk with me because they don't speak English but young generation really like to speak English. (R3)

Here I have noticed that the people are trying to keep their distance and they are less aggressive towards you. They are nicer. (R4)

I usually don't talk to a lot of Estonians, like just randomly at the street. Because I kind a feel like it's rude to put them on a spot if they don't know English. And then they are like that "it's so awkward I don't know English". And that's not their fault, it's obviously my fault I'm living in their country, I should know their language. Sometimes I have to over exaggerate the things and act with my hands or say things very simple forward. (R6)

Sometimes I have problems with connecting some people. I have noticed that some of them are a bit closed and don't want to open up. Since I have Estonian friends now, it helps me a lot. And now I can see things more like a local. At first I feel like everyone are really serious, it's not allowed joking and smiling. It's all serious and they don't want to open up. That's how it was with my two Estonian friends from my class. I felt like they didn't like me. But now we are really close. I think you just have to get over a little bump. (R9)

Üldjuhul peetakse eestlasi sõbralikuks ning üldmulje eestlaste kohta on pigem positiivne. Palju mainiti, et Eestis tuntakse end turvaliselt ning positiivselt peetakse ka seda, et vahemaad on väikesed ning igale poole pääseb kiiresti. Eeltoodud vastustest tuleb välja, et kõige enam suheldakse oma koolikaaslastega. Palju suheldakse oma peretuttavatega ning need respondendid, kes tegelevad mõne huvialaga suhtlevad oma kaaslastega huvialaringidest. Iga respondent puutub igapäevaelus ja toimetustes kokku eestlastega, mõned kokkupuuted on olnud positiivsed mõned olukorrad on tekitanud segadust ning on negatiivse alatooniga. Lugudest, mida respondendid oma kokkupuudetest kohalikega rääkisid, võib järeldada et eestlased on abivalmid, kui tekib vajadus abi järele. Ja kui esimene eestlane ei aita, siis teeb seda kindlasti teine.

3.4. Arutelu ja järeldused

Uurimistöö läbiviimiseks püstitati neli uurimisküsimust. Oli soov teada saada Eestisse tulnud laste perekondliku tausta ja siia tuleku põhjuseid, kuidas toimus esmane kohanemine ning hakkamasaamine igapäevaelus ja koolis ning milliste inimestega põhiliselt Eestis olles suheldakse.

Kõigepealt tunti huvi Eestisse tuleku põhjuste kohta ning millised olid arvamused ja esimesed kogemused Eestis. Uuringust ilmnas, et valdavalt oli Eestisse tuleku põhjuseks ühe vanema töökohustused ning suurem osa respondente kolis Eestisse terve perega. Vastanute seas oli noori, kes on oma elu jooksul kolinud ühest riigist teise rohkem kui üks kord. Samas oli ka vastanuid, kelle jaoks Eestisse elama asumine oli esimene kogemus välisriiki kolimisega. Tihti ei antud lastele võimalust kaasarääkimiseks ning tuli oma seniste sõpradega, kooliga ja tuttava ühiskonnaga hüvasti jätta. Eestisse saabudes pidid respondendid harjuma võõras riigis elamisega, erineva kultuuri tundmaõppimisega ning uues koolikeskkonnas õppimisega. Perega koos uude riiki kolimine teeb kindlasti uues ühiskonnas kohanemise ja hakkamasaamise kergemaks, peresisene toetus ning julgustus on tihti motivaatoriks paremini hakkamasaamiseks. Siiski ei tulnud selgunud erinevust ka nende respondentide vastustest, kes elavad Eestis ühe vanemaga või eemal oma õdedest ja vendadest, et neil oleks olnud raskem kohaneda. Koliti siia oma pere liikme või -liikmetega ning üksteist toetatakse uues olukorras samamoodi. Eelnevad teadmised Eesti kohta olid respondentidel vägagi piiratud. Oli mitmeid respondente, kes väitsid, et nad ei teadnud Eesti kohta varem midagi või oli nende arvamus piiritletud sellega, et Eesti on üks riik endisest Nõukogude Liidust. Seetõttu oli nende üllatus suur, kui mõisteti, et Eesti on küllaltki moderne ning hästi arenenud riik.

Ilma toetavate inimestega on väga raske kohaneda. Enamik respondente tõdes, et peresisest toetusest on olnud väga palju abi. Üks respondent nentis, et terve tema perekond on tulenevalt keskkonnavahetusest elanud läbi väga keerulist aega, seetõttu on olnud eriti oluline üksteise toetamine ja julgustamine. Respondentide seas oli ka neid, kes leidsid oma klassikaaslaste seast ühe väga hea sõbra, kes aitas teda absoluutselt kõiges- nii kooliga seonduvatel teemadel, kui ka seletades kuidas teatud asjad Eestis käivad ning mis hetkel tuleks midagi öelda või ütlemata jätta. Samuti väitsid respondendid, et kõik klassikaaslased on olnud väga toetavad ning samuti hinnati koolipersonali tööd.

Kui paluti kirjeldada esmaseid kogemusi koolist, siis suurel määral ühtisid kõigi respondentide vastused. Tõdeti, et rahvusvahelisest koolist saadi väga palju abi ja toetust ning nendesse suhtuti mõistvalt ning omaltpoolt tehti kõik võimalik, et uuel

õpilasel oleks kergem ja parem uude koolikeskkonda sulanduda. Kuna kooli personal tegeleb oma igapäevatoos pidevalt uute ning erinevatest rahvustest õpilastega on nad oma töös väga kogenenud ja mõistavad hästi uue õpilaste hirme ja raskusi selles keerulises olukorras. Alustuseks anti õpilastele vähem koolitöid ning seletati ülesandeid ja kohustusi põhjalikumalt. Õpilased, kelle inglise keel ei olnud väga tugev, said toetust inglise keele tugiõppest, mis aitas neid paremale järjele. Kui õpilastel on tekkinud keerukamaid probleeme on võimalus pöörduda kooli nõustaja juurde, kes teeb omaltpoolt kõike, et probleemid leiaksid õpilaste jaoks kiireima ja lihtsaima lahenduse. Respondendid, kellel on olnud õppimiskogemusi teistest Eesti haridusasutustest väitsid, et ainsa välismaalasena eestlaste keskkonnas on väga raske hakkama saada. Respondendid, kes on õppinud Eesti lasteaias, tundsid et neid vaadati kui võõraid ja nad kogesid kaaslastepoolset narrimist ning tõrjumist. Eesti üldhariduskoolis õppinud respondendid tunnistasid, et nad jäid kõrvaltvaatajateks ning nendega suhtlemisest ei oldud huvitatud. Kuna respondendid ei näinud muud valikut, võtsid nad ise julguse kokku ja proovisid aktiivselt oma klassikaaslastega suhtlema hakata. Tänu sellele leidsid mõlemad vastanud endale eestlastest sõpru, kellega suheldakse tänaseni.

Võrreldes respondentide kohanemiskogemusi ja tundeid teises peatükis väljatoodud kohanemise etappidega, milleks on algusinnustus, pettumus, olukorraga leppimine ja lõplik kohanemine. Saab järeldada, et respondentide hulgas on neid, keda valdas Eestisse tulles algusinnustuse etapp, aeg kui kõik tundus väga põnev, uus ja huvitav. Samas oli ka respondente, kes olid alguses väga negatiivselt meelestatud ning võtsid kohe kasutusele kaitsemehhanismid uue keskkonnas vastu. Neid vastanuid iseloomustas ühiselt igatsus kodumaa vastu, Eesti elu negatiivses valguses nägemine ning oma rahvuskultuuri pidev võrdlemine Eesti kultuuriga. Respondendid tundsid suhtlemisraskusi ning keelebarjääri. Tihti pidasid respondendid oma suurimaks mureks Eestis keelebarjääriga seonduvat. Enim valmistas probleeme suhtlemine kohalikega, kes räägivad ainult oma emakeelt. Kuna paljud respondendid on pärit riikidest, kus ei ole emakeeleks ka inglise keel, siis tekkis raskusi ka enda väljendamisega inglise keeles, mis tegi olukorra eriti keeruliseks.

Siiski möödusid nii algusinnustus ja pettumus kui endale teadvustati, et uue keskkonnaga tuleb harjuda ning siinse olukorraga leppida. Respondendid, kelle jaoks

Eesti elu tundus väga vastumeelne ja ebameeldiv, tunnistasid et aja jooksul nad harjusid kõigega ning sammhaaval ebameeldivust tekkivad olukorrad ja asjad muutusid tavapärasteks ning mitte üldse ebameeldivateks. Eelnevalt vaevanud tervisehädadest, üksindusetundest ja vähesest motiveeritusest aitasid respondentidel üle saada sõprussidemete loomine, erinevate huvialadega tegelemine ning enda pidev tegevuses hoidmine. Sellest saab ka järeldada, et teisi inimesi eemaletõukav käitumine ning teistest eemalseisimine tekitab ainult negatiivseid emotsioone ning niimoodi tundub kohanemine ja uue keskkonnaga harjumine võimatu.

Kui hulk respondente kannatasid erinevate probleemide käes, oli vastupidiselt neile ka respondente, kes ei tundnud uues keskkonnas ja kooli vahetamises mitte mingeid probleeme. Ühe põhjusena saab välja tuua aspekti, et mõni respondent on oma elu jooksul elanud mitmetes erinevates riikides ja pideva kolimisega ühest riigist teise harjunud. Palju sõltuvad kohanemiskogemused ja sellega kaasnevad kordaminekud ning kitsaskohad isikust endast ning tema huvist ja tahtmisest uues keskkonnas hakkama saada. Kui pidevalt end ümbritseva vastu negatiivselt meeletada tundubki kõik negatiivne ja ebameeldiv. Teisalt, kui suhtuda kõike positiivselt, õppida uutest olukordadest ning hinnata seda kui kogemuse võrra rikkamana olemist, ei tundu kõik enam nii negatiivne.

Varasemaid uuringuid arvesse võttes on samuti jõutud järeldusele, et rahvusvahelised õpilased suhtlevad kõige enam oma riigist või mujalt välisriikidest pärit inimestega. Uuringutest on välja tulnud, et kõige vähem suheldakse kohalike inimestega. Sarnane olukord selgus ka ISE õpilastega tehtud intervjuudest, kui neilt küsiti kellega nad kõige rohkem Eestis olles suhtlevad. Respondentide hulgas oli neid, kelle jaoks piirdub nende suhtlusringkond ainult oma koolikaaslastega ning tihedalt hoitakse ühendust oma kodumaalt pärit sõpradega. Samuti toodi välja, et suheldakse oma perekonnatuttavatega, kes on enamjaolt vanemate töökaaslased ning nende hulgas on nii välismaalasi kui ka kohalikke. Mõne respondendi suhtlusringkonda kuuluvad ka naabrid ning erinevatest rahvusvahelistest kultuuriseltsidest saadud samast või eri rahvusest tuttavad. Tehtud uuringust selgus, et erinevates huvialaringides käimine ning hobidega tegelemine lihtsustab sõprade leidmist ning suurendab kohalikest inimestest koosnevat

suhtlusringkonda. Respondendid avaldasid suurt rõõmu oma Eestist leitud sõprade üle ning peavad neid väga tähtsaks osaks oma igapäevaelus.

Võõras kultuuriruumis elades ei ole võimalik vältida kohalikega suhtlemist. Kohalikega suhtlemine toimub iga päev ja igal pool: nii bussis, kaubanduskeskustes, toitlustuskohtades kui ka tänaval. Igal respondendil oli rääkida oma lugu Eesti ühiskonna kohta ning kokkupuutest kohalikega, nende seas oli nii positiivse alatooniga ja isegi naljakaid lugusid, kui ka negatiivse alatooniga ja respondentide jaoks ebameeldivaid lugusid. Üldkokkuvõttes peeti eestlasi suuremjaolt abivalmiteks, kuigi ka liigselt häbelikeks, kes hoiavad oma distantsi ning räägivad nii vähe kui võimalik. Siiski räägiti ka lugusid, kus respondent tundis, et temasse suhtutakse eelarvamusega ning temaga suheldes loodetakse kiirelt ja ilma raskemat vaeva nägemata olukorraga ühele poole saada.

Elades Eestis või mis tahes võõrriigis, tuleb õppida võõra riigi käitumisnorme ning teada kuidas inimestele läheneda. Ka uurimuses osalenud respondendid on õppinud käitumis- ja suhtlemisnorme, et eestlastega paremini kontakteeruda. Mõni respondent üritab kohalikega suhtlemisel kasutada oma limiteeritud eesti keele oskusi, et näidata oma austust kohalike vastu. Teised respondendid, aga on mõistnud, et alati tasub abi küsida ja suhelda nooremate inimestega, sest üldjuhul oskavad nemad inglise keeles vastata. Oli ka vastanuid, kes ei soovigi kohalikega vestlusesse langeda ja eelistavad ise kuidagi hakkama saada ning igas olukorras abi küsida ei taha. Seda ka seetõttu, et vastanud tunnevad end ebameeldivalt, kuna nad ei oska kohalikega nende emakeeles suhelda või tunnevad, et neid vaadatakse kui järjekordseid turiste. Kohalikega suhtlemisel kasutatakse rohkelt mitteverbaalset kommunikatsiooni nagu näiteks kehakeelt, žeste, ilmekamalt ning aeglasemalt rääkimist. Kindlasti aitab kohalikega suhtlemise lihtsustamisele kaasa eelnev kogemus kohalike inimestega. See on tähtis seetõttu, et mõista, kohalike inimeste käitumismustreid ja -maneere.

Läbiviidud uuringu respondentide probleemid olid oma loomult sarnased probleemidega, mida on tundnud enamik õpilasi välisriigis õppides. Nagu näiteks koduigatsus, keelebarjäärist tulenevad probleemid, pinged mis kaasnevad uute õppimis- ja õpetamismeetoditega, erinevad olmeprobleemid (erinevused kodumaa ja Eesti vahel) ning raskused luua sõprussidemeid kohalikega.

Kokkuvõtvalt võib uuringus osalenud respondentide vastustest ning vastuste analüüsist järeldada, et paratamatult puututakse uues kultuuriruumis kokku erinevate probleemidega. Perekonna, sõprade ja klassikaaslaste toetust peetakse parimaks viisiks, mis on aidanud välja tulla probleemidest ning näha elu Eestis positiivsemalt.

KOKKUVÕTE

Käesolev lõputöö on kirjutatud teemal: „Välismaalastest noorte kohanemine Eesti ühiskonnaga International School of Estonia näitel“. Tänapäeva ühiskonnas liiguvad inimesed järjest enam ühest riigist teise elama ning tihti võetakse kaasa kogu pere. Eriliselt tähtis on kohanemise toetamine laste jaoks, et see tulevikus nende ellu ja käitumisse negatiivseid emotsioone ja jälgi ei jäta.

Teema valiku tingis huvi mõista teisest riigist tulnud laste ja noorte kohanemiskogemusi Eesti ühiskonnas ning milliseid õnnestumisi ja probleeme endaga välisriigi kodanikuna Eestis elamine kaasa toob.

Käesoleva lõputöö eesmärgiks oli International School of Estonia õpilaste näitel teada saada Eestis elavate välismaalastest noorte kohanemiskogemused ning nendega seotud kordaminekud ja kitsaskohad.

Eesmärgi saavutamiseks esitati neli uurimisülesannet:

- käsitleda välismaalaste lõimumist Eesti ühiskonda, sh statistiliste andmete väljatoomine ja välismaalastest õpilaste hariduse toetamine Eestis;
- noorte kohanemise toetamine elu-ja õpikeskkonnas;
- analüüsida kohanemiskogemusi International School of Estonia õpilastega läbiviidud intervjuude põhjal;
- osutada kohanemiskogemustega seotud peamistele kordaminekutele ja probleemidele.

Lõputöö teoreetilises osas anti ülevaade välismaalaste kohta Eestis, sealhulgas esitati statistilisi andmeid Eestis elavate välismaalaste kohta, toodi välja välismaalt pärit

õpilastele suunatud strateegiad ja toetussüsteemid haridusvaldkonnas ning International School on Estonia lühitutvustus. Lisaks tehti teoreetiline ülevaade kohanemisega seotud etappidest ja kaitsemehhanismidest ning kohanemisest elu- ja õppekeskkonnaga.

Lõputöö empiiriline osa hõlmas uurimust välismaalastest noorte kohanemisest Eesti ühiskonda International School of Estonia näitel. Empiirilises osas esitati uurimuse kontekst, uurimiseesmärgid ning püstitatud uurimisküsimused. Selgitati uurimuse läbiviimist, meetodit ja valimit. Kirjeldati andmete analüüsi protseduuri, toodi välja uurimistulemused ning esitati autori poolseid järeldusi.

Uurimus teostati kvalitatiivsel meetodil. Andmete kogumine viidi läbi poolstruktureeritud individuaalintervjuude abil kümne välisriigist pärit ISE õpilasega.

Uurimistulemustest selgus, et teise riiki kolimine ei möödu alati probleemideta, samuti ei ole kõik, mis on seotud uue kultuuriruumiga kohanemisega negatiivne. Peamiselt tunti rõõmu oma uute sõprade ning uue kooli ja õpetamise meetodite üle. Üleüldine arvamus Eesti ühiskonna ja inimeste kohta oli pigem positiivne ning Eesti ühiskonnas tuntakse end pigem kohalikuna kui turistina. Respondentidele meeldib Eestis elada, kuna nende meelest on riik moderne, turvaline, puhas ja sinne asjaajamine on kiire. Positiivseks peetakse ka riigi väiksust ja noorte inimeste head inglise keele oskust. Positiivse aspektina saab välja tuua ka seda, et noored respondendid on õppinud olema rohkem tolerantsed ning austama võõrast kultuuri ja sellega kaasnevaid eripärasusi.

Siiski ei möödu elu Eestis alati takistusteta ning respondendid on tundnud siin elades erinevaid raskusi. Ilmnes, et ainsa välismaalasena eestlaste seltskonnas on väga keeruline hakkama saada, kuna eestlased ei pruugi esmapilgul tunduda suhtlemise altid ja külalislahked. Suhtlemisel kohalikega ilmnes erinevaid suhtlemisraskusi ja probleeme end igas olukorras arusaadavaks tegemisel ning tihti oli probleemide peamiseks põhjuseks keelebarjäär. Oli juhtumeid, kui tunti end üksiku ja ebakindlana ning ka pärast mitmeid aastaid Eestis elamist tuntakse koduigatsust ning peetakse võrdlust Eesti ja oma kodumaa vahel.

Uurimuses püstitatud ülesanne anda ülevaade intervjuueeritavate kohanemiskogemuste kohta ning tuua välja kordaminekud ja kitsaskohad kohanemiskogemustes said

diplomandi poolt täidetud. Uurimistulemuste põhjal annab autor tagasisidet International School of Estonia personalile ning kümnele respondendile. Samuti on võimalik teha ettepanekuid teistele Eesti koolidele, kus õpib välismaalt pärit õpilasi, et nad omaltpoolt saaksid ennetada ja leevendada keskkonnavahetusega tekkivaid probleeme ning aidata uutel õpilastel Eesti eluga kiiremini ja valutumalt kohaneda.

Antud teemat on võimalik palju sügavamalt ja laiemalt edasi uurida. Seetõttu oleks vajalik teema edasine uurimine, näiteks kohanemisega seotud probleemide ennetamisel.

VIIDATUD ALLIKAD

1. **Bennett, M.J.** 1993. Towards a Developmental Model of Intercultural Sensitivity. Toim. Michael Paige, Education for the Intercultural Experience, Yarmouth, ME: Intercultural Press. Kaudviide.
2. **Berger, P., Luckmann, T.** 1966. The Social Construction of Reality: A treatise in the sociology of Knowledge. United States: Penguin Books. Kaudviide.
3. Eesti lõimumiskava 2008-2013. Eesti Vabariigi Kultuuriministeerium. [http://www.kul.ee/webeditor/files/integratsioon/Loimumiskava_2008_2013.pdf] 10.03.2013.
4. Eesti Vabariigi põhiseadus 1992. – RT 1992, nr 25, art 349.
5. **Flick, U.** 2006. An Introduction to qualitative research. London: SAGE.
6. **Henberg, A.** 2002. Kooli võrgustikutöö hetkeseis Eestis. Võrgustikutöö osapoolte koolitusvajadused. – Laps, haridus ja toetav võrgustik. Toimetaja T. Edovald, Tallinn: Lastekaitse Liit. lk 39 – 45..
7. **Hofstede, G.J, Pedersen P.B., Hofstede G.** 2004. Kultuuri uurides. Tallinn: Väike Vanker
8. **Kikas, A.** 2010. Kui kooli tulev laps on pärit teistsugusest kultuuriruumist .... [<http://www.teretere.eu/kui-kooli-tulev-laps-on-parit-teistsugusest-kultuuriruumist/>] 10.03.2013.
9. Koolid. Eesti Hariduse Infosüsteem. <https://enda.ehis.ee/avalik/avalik/oppeasutus/OppeasutusOtsi.faces>] 10.03.2013.
10. **Kurs, K.** 2010. Rahvusvaheline üldharidus ja võõrkeelsed õppekavad – milleks ja kellele?. – Haridus, nr.3, lk 10-11.

11. **Käosaar, I.** 2009. Kultuuride dialoog kui reaalsus. „Kasvatus Mitmekultuurilises keskkonnas. - Kultuuride dialoog – võimalus või paratamatus? II Teadusartiklite kogumik. Koostaja Maia Muldma. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus. lk 7-13.
12. **Laherand, M.-L.** 2008. Kvalitatiivne uurimisviis. Tallinn: OÜ Infotrükk.
13. **Layne, H.** 2008. What is needed in functional multicultural learning environment? A comparative study of early education in Finland and United States. - Mitmekultuuriline õpikeskkond – probleem või väärtus? I teadusartiklite kogumik. Koostanud M.Muldma, M. Vikat. Tallinn: Tallinna Ülikooli kirjastus. Lk 206-221.
14. **Lee, B.K, Chen, L.** 2000. Cultural Communication Competence and Psychological Adjustment. A Study of Chinese Immigrant Children's Cross-Cultural Adaptation in Canada. – Communication research, vol 27 (6), pp 764-792.
15. **Muldma, M.** 2011a. Haridus kui dialoog. - Õppimine ja õpetamine mitmekultuurilises õpikeskkonnas. Koostaja Kukk, A. Vahi küla: Ecoprint.
16. **Muldma, M.** 2011b. Kultuur kui kutse dialoogile. - Õppimine ja õpetamine mitmekultuurilises õpikeskkonnas. Koostaja Kukk, A. Vahi küla: Ecoprint.
17. **Nõmm, J.** 2011. Etnilised stereotüübid ja eelarvamused kultuuridevahelises suhtlemises. - Õppimine ja õpetamine mitmekultuurilises õpikeskkonnas. Koostaja Kukk, A. Vahi küla: Ecoprint.
18. **Rannut, Ü.** 2012. Ego kaitsestrateegiad takistavad immigrantide lõimumist. - Integratsiooni uuringute instituut.
http://www.integrationresearch.net/uploads/1/3/0/7/1307353/sari1.1._ego_strateegia_d.pdf 21.03.2013.
19. REL 2011: Eesti kodanike osatähtsus elanikkonnas on suurenenud. Rahva ja eluruumide loendus. [http://www.stat.ee/64305?parent_id=32784] 10.03.2013.
20. REL 2011: Eestis elab 192 rahvuse esindajaid. Rahva ja eluruumide loendus. [http://www.stat.ee/64309?parent_id=32784] 15.04.2013.
21. Rändealased mõisted. Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutus. [<http://www.meis.ee/randealased-moisted>] 10.03.2013.
22. School profile. 2013. International School of Estonia. [<http://www.ise.edu.ee/about/school-profile/>] 15.03.2013.
23. Sisserännanud sünniriigi, soo ja vanuserühma järgi. Statistikaamet. [<http://pub.stat.ee/px->

- web.2001/Dialog/varval.asp?ma=RVR09&ti=SISSER%C4NNANUD+S%DCNNIR IIGI%2C+SOO+JA+VANUSER%DCHMA+J%C4RGI&path=../Database/Rahvastik/03Rahvastikusundmused/08Ranne/&lang=2] 10.03.2013.
24. Student support services. International School of Estonia. [http://www.ise.edu.ee/upper-school/student-support-services/] 15.03.2013.
  25. **Teiverlaur, M.** 2003. Ego kaitsemehhanismid. Tallinn: Külim.
  26. T-Kit käsiraamat. Kultuuridevaheline õppimine. 2000. Euroopa Noored. [http://euroopa.noored.ee/files/T-Kit_04_Kultuuridevaheline_oppimine.pdf] 15.04.2013.
  27. Uus-immigrant laps Eesti koolis ja lasteaias. Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutus. [http://www.meis.ee/uusimmigrantlaste-haridus] 29.03.2013.
  28. Uusimmigrantide lapsed Eesti hariduses. Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutus. [http://www.meis.ee/bw_client_files/integratsiooni_sihtasutus/public/img/File/Uusi mmigrantide_lapsed_Hariduspoliitilised_pohimotted.pdf] 29.03.2013.
  29. **Ward, C., Bochner, S., Furnham, A.** 2011. The Psychology of Culture Shock. *2nd ed.* Philadelphia: Routledge.
  30. Välismaalaste seadus 1993. RT 1993, nr 44, art 637.
  31. **Young, R., Young, S.** 2003. Problems of (Chinese) International students in New Zealand – And how the community can help. [http://www.stevenyoung.co.nz/the-chinese-in-new-zealand/Participation/Problems-of-students.html] 29.03.2013.

LISAD

Lisa 1. Uurimust tutvustav ja nõusoleku saamiseks luba küsiv kiri lapsevanematele

Dear parent!

My name is Evelin Peil and I am a student at the University of Tartu Parnu college, I'm studying social work rehabilitation and administration. I am interested in doing research about cultural adaptation of foreign youth who are studying in the International school of Estonia. My target group is youth who have lived in Estonia for more than half a year and are studying in classes 9-12.

Why I chose this topic? I have studied abroad and have experienced the life in a foreign country. After coming back to Estonia my interest in foreign people in Estonia has grown. I would like to see a different point of view of my country from the people who are not local. Also, all my studies have been concentrated on youth work. Thus putting two of my interests' together I got the title of my dissertation: "The cultural adaptation of foreign youth in Estonia on the example of International School of Estonia." The research will focus on the cultural adaptation of foreign youth in Estonia. How the new environment influences the young people and how they have adapted to here.

I hereby ask your permission to allow your child to participate in my research. During the research I am going to interview your child. It contains questions about background, school and community. The form of questionnaire is added as an attachment. Interviews will be arranged at a time which is suitable for the child. (During January and in the beginning of February) It is important to know that during the interview I will be

recording the conversation and taking notes. All information is strictly confidential and I will not disclose real names or any information that could lead to the identification of a certain person.

Please, let me know before January the 18th if you allow your child to participate in the questionnaire. I would be very grateful for your co-operation.

If you need extra information or you have any further questions you can contact me by e-mail and on my cell-phone.

Thank you!

Evelin Peil

Lisa 2. Intervjuu küsimused

Dear respondent!

My name is Evelin Peil and I am studying social work administration at the University of Tartu Pärnu College. I am doing my research about the cultural adaptation of foreign youth who are living in Estonia. My research will focus on year 9-12 students in the International School of Estonia. Before we start it is important to know that during the interview I will be recording our conversation and taking notes. All of the information I collect will remain confidential and I will only use this information in my dissertation. I do not disclose real names or any information that could lead to the identification of certain person.

Do you have any questions before we start?

1. First I would like to get to know you.

1) Your age:

2) Your citizenship:

3) Your religion:

4) Your native language/s:

5) Where were you living before moving to Estonia?

2. Questions about the school and the community

- 1) How many years have you been living and studying in Estonia?
- 2) With whom did you move here with?
- 3) Where were you studying before?
- 4) Why did you have to move to Estonia? For how long are you staying here?
- 5) Think back to the time when you began your studies at ISE until now. How do you think you have settled into school?
- 6) What did surprise you the most after moving to Estonia? What was foreseeable?
- 7) Who did support you the most within the first months in Estonia?
- 8) Who are the people with whom you socialise in Estonia the most?
- 9) Describe a one every-day situation when communicating with locals.
- 10) If you have received unfair treatment because you are not local would you describe the situation?
- 11) What do you like the most about Estonia? What could be different?
- 12) Could you imagine yourself living in Estonia in the future?

Is there anything else you would like to add?

Thank you for your time!

SUMMARY

THE CULTURAL ADAPTATION OF FOREIGN YOUTH IN ESTONIA ON THE EXAMPLE OF INTERNATIONAL SCHOOL OF ESTONIA

Evelin Peil

People are moving to foreign countries more than ever. There are numerous reasons why this is so. People are hoping to find better jobs, to reach better living standards or sometimes trying to hide from problems in their home country. Usually people are moving to another country with their families, thus it is important to support and understand the needs of the children. For a child the adaptation progress can be difficult and cause severe damage.

The main purpose of the work is to ascertain adaptation experiences of foreign youth in Estonia on the example of International School of Estonia students.

The research is trying to find out the following:

- to outline the information about the integration of foreign people in Estonia;
- to outline the ways how do support the adaptation of foreign youth;
- to analyze adaptation experiences through the interviews made on the example of International School of Estonia students;
- to exhibit pros and cons related to adaptation experiences;

The aim of the research is to understand the background behind the mobilisation, the reasons of why they moved to Estonia and to comprehend the adaptation progress. In

addition to find out how do respondents manage their everyday- and school life and who are the people with who they socialise the most?

Firstly, the research revealed that the main reason why moved to Estonia was because of their parents work. Most of the respondents moved to Estonia with their family, but there were respondents who moved to Estonia with parents or with only one parent. There were students to whom it was the first experience to move to another country, but also the ones who have lived in many countries. Respondents previous knowledge about Estonia was very limited and sometimes even negative. Luckily their thoughts changed after moving to Estonia. The respondents were characterising Estonia as a modern, safe, clean and small country. All respondents acknowledged that it takes time to adjust to a new culture. The respondents who had experiences of studying in public schools in Estonia said that it was harder to adjust and harder to find friends and supportive people from those educational institutions. Other respondents agreed that the International School of Estonia staff and students were very helpful and helped them to adjust with the new school. At first some of the respondents were afraid of their language level but from their answers it appeared that the staff was very welcoming; teachers were supportive, encouraging and gave less homework when needed.

The findings indicated that the surrounding people are important in the adaptation process. The respondents agreed that the family, school staff and new classmates constantly supported them. The interviews revealed that there were two different types of respondents. First of all, the respondents who did not experience any kind of problems. From their answers it appeared that mainly because of students' previous experience and their ability to adapt in new situations. On the other hand, there were respondents, who were confused and felt they had different problems, for example: homesickness, health problems, fatigue and the language barrier. Some of them were not interested in socialising and kept their distance from his/her classmates.

Moreover it occurred that the people with whom the students are socialising the most are international people. Respondents admitted that the majority of their close friends are from the International School, principally because of shared interests and shared experiences of being away from their home country. Respondents agreed that taking part of activities have helped them to get to know people and find new friends. It

occurred that the students are also socialising with family friends and acquaintances. The majority of family acquaintances and friends are part of some international society or from parents' work places. It was acknowledged that at first it seemed quite impossible to find an Estonian friend. But after getting to know Estonians it is easy to make friends with them. The majority of respondents mentioned that they have Estonian friends, some from school, and some outside the school.

In addition, everyone who are living in Estonia have stories about Estonians and situations related to them. Some of the stories and incidents have been positive, some of them confusing and not so positive. There were stories from different locations, for instance when visiting the doctor, doing the shopping, visiting restaurants, using the public transport or talking with locals at the street. In some situations they felt unpleasant and indifferent behaviour towards them. On the other hand there were situations in where the respondents felt themselves like a local. In general it came out that the respondents think that Estonians are friendly and helpful although very modest, strict, reserved and not very talkative.

Communicating with locals appeared to present different difficulties, for example making yourself clear and understandable. For simplifying the communication respondents have learned different rules of behaviour: How do start a conversation with locals? Who are the people from who you will receive a helpful answer? In what language to communicate with locals? In communication they were using different non-verbal communication signs: gestures, body language, facial expressions. The main problems were often related with lack of emotions Estonians show and with language barrier, whether it was difficult for a respondent to understand or it was difficult for a local to understand.

Even after years of living in Estonia it is still understandable to feel homesick and compare Estonia with their own home country.

On the whole it was found out that dealing with different problems is a part of the adaptation process. Support from family, friends, classmates and from school staff is the most important that helps to solve the problems and be positive.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina _____ Evelin Peil _____
(*autori nimi*)
(sünnikuupäev: _____ 14.09.1990 _____)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose
„Välismaalastest noorte kohanemine Eesti ühiskonnaga International School of Estonia
näitel“ _____,
(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja on _____ Anu Aunapuu _____ ja
(*juhendaja nimi*)
kaasjuhendaja on _____ Lucia Riet De Mahhov _____,
(*kaasjuhendaja nimi*)

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
  3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Pärnus, **15.05.2013**